

DEĞİŞEN KARAKTERİ BAĐLAMINDA SAVAŞLA İLGİLİ KAVRAMLARIN YENİDEN SINIFLANDIRILMASI

Hakkı Bahadır ÖZTÜRK*

Öz

Geçmişten günümüze savaşlar, devletler arasındaki güç siyasetinde önemli bir enstrüman olarak yer almaktadır. Değişen dünya politiği nedeniyle günümüzde devletler arasında yaşanan savaşlara geçmişle kıyaslandığında nadiren şahit olunmakta, buna karşın çatışma alanları çok sayıda devlet dışı silahlı aktöre ev sahipliği yapmakta, gerek devletler gerekse devlet dışı aktörler alışlagelmişin dışında çatışma yöntemlerine ve şiddet türlerine yönelmektedir. Dolayısıyla yeni, hibrit, sınırsız, birleşik savaş gibi kavramlar geleneksel savaş türlerine eklenerek silahlı çatışma terminolojisini genişletmektedir. Bu çalışma ile askeri ve akademik çevrelerce kullanılan savaş/silahlı çatışma/çatışma kavramları için ortak bir terminoloji oluşturabilmek ve tanımları üzerinden daha kapsamlı bir sınıflandırmaya ulaşabilmek amaçlanmaktadır. Soyut düşünmek için somut kavramlara olan ihtiyacı karşılayabilmek maksadıyla, savaş kavramları; olguyu oluşturan “kim kiminle, ne maksatla, hangi mekânda, hangi yöntemlerle, hangi şiddet yoğunluğuyla, hangi güç unsurlarını kullanarak” sorularına cevap verecek şekilde sınıflandırılmış ve silahlı çatışma/çatışma içeren kavramların tanımlarına yer verilmiştir. Tanımları esas alarak ulaşılan nihai sınıflandırma sonucunda, savaş oluşturan unsurların kombinasyonlarını kullanarak savaşla ilgili kavramların sayısının artırılmasının mümkün olabileceği, geleceğin savaş kavramlarının üretiminde teknolojinin ve doğal kaynakların paylaşılmasında ortaya çıkması muhtemel anlaşmazlıkların terminoloji için yeni fırsatlar sunabileceği sonucuna varılmıştır.

Makalenin Türü: Arařtırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Savaş, Silahlı Çatışma, Savaşın Unsurları, Savaş Türleri, Savaş Terminolojisi, Hibrit Savaş, Birleşik Savaş, Asimetrik Savaş, Savaşların Sınıflandırılması.

JEL Kodları: F50, F51, F52

Yazarın Notu: Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisine yazar imzası ile beyan edilmiştir.

Re-classification of the Concepts of War in the Context of Changing Character of War

Abstract

Wars with its historical past have been an important instrument in power politics among states. Although the world's changing politics causes wars-among-states to be witnessed less frequently, the conflict areas host many non-state armed actors and both states and non-state actors have tendency to use unconventional methods and forms of violence. Therefore, war concepts such as new, hybrid, unlimited, combined war expand the terminology of armed conflict along with

* Millî Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi,
bahadir@bilkent.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5338-5002

traditional war concepts. With this study, it is aimed to discuss the concepts by classifying wars, armed conflicts and conflicts by dividing them into elements, gather the definitions of war concepts used by military and academic literature under a single framework. In order to meet the need for concrete concepts that will help us think abstractly, the concepts of war are classified in a way to answer these questions: "Who are the actors of war?", "What are the purposes of war?", "Where is the war fought?", "What are the methods used in war?", "What is the intensity of violence?", "Which force elements are used in war?" and within this context, the definitions of concepts of war are given. As a result of classification and definition, it has been concluded that it is possible to increase the number of concepts related to war by using combinations of elements that make up war. Technology and possible conflicts over sharing natural resources may cause the war terminology have new terms.

Article Type: Research article

Key Words: War, Armed Conflict, Elements of War, Types of War, Terminology of War, Hybrid War, Compound War, Asymmetric War, Classification of Wars.

JEL Codes: F50, F51, F52

Author's Note: This study has been prepared in accordance with scientific research and ethical rules. In this study, there is no content that requires ethics committee permission or legal/special permission. I, as the author of the article, signed my declaration certifying that there was no conflict of interest within the article preparation process.

GİRİŞ

Savaş olgusunun insanlığın bilinen tarihi ile başladığı konusunda yaygın bir inanç bulunmaktadır. Savaşın temelinde yatan şiddet duygusunun kökenini, ilk insan Âdem'in oğullarının hikâyesinde, kıskançlık yüzünden kardeşi Habil'i öldüren Kabil'de bulmak mümkündür. Planlı ve organize şiddet eylemi olan savaşın ilk örnekleri Mezopotamya'da M.Ö. 5000'li yıllarda görülmektedir. Fırat ve Dicle nehirlerinin yol açtığı taşkınlardan tarlalarını kanal sistemleri inşa ederek korumayı başaran yerleşik topluluklar, kent merkezlerinin dışında yaşayan göçebelerin tehditlerine karşı varlıklarını korumak için teşkilatlanmak ve mücadele etmek zorunda kalmıştır (Sander, 2017, s. 33).

İlk medeniyetlerin mücadelelerinden sonra savaş olgusu uzunca bir süre onurlu bir hak arayışı olarak kabul görmektedir. Nitekim Roma İmparatorluğu döneminde yaşayan St. Augustine'den (M.S. 354-430) esinlenen Aquinolu Thomas (M.S. 1225-1274) haklı savaş doktrinini ortaya koymaktadır. Doktrine göre haklı bir nedeninin olması, iyi niyet barındırması ve meşru bir otorite tarafından yapılması gibi gerekçeler savaşı etik kılmaktadır (Kurubaş, 2017, s. 18).

Savaşın meşruluğunun en çok sorgulandığı dönemlerden birisinin Birinci Dünya Savaşı yılları olduğu söylenebilir. Savaşın ağır sonuçlarına şahit olanlar, böyle yıkıcı bir olguyu insanoğlunun hayatından çıkarmak için siyasi ve akademik çabaların içine girmişlerdir. Milletler Cemiyeti'ni de kuran 1920 yılındaki Misakı Millî ile barışçıl çözümlere öncelik verilmesi kabul edilmiş, 1928 yılındaki Briand-Kellogg Paktı ile savaşın bir politika aracı olarak kullanılmasının hukuka aykırı olduğu ilan edilmiştir (Keskin,

1998, s. 32). Tüm çabalara rağmen önüne geçilemeyen İkinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 2. maddesinin 4. fıkrasıyla kuvvet kullanma tehdidi ve kuvvet kullanılması yasaklanmıştır (BM Antlaşması, 1945). BM Antlaşması'nda savaş kavramına Başlangıç Kısmı'nda "Bir insan yaşamı içinde iki defa insanlığa tarif olunmaz acılar getiren savaş felaketinden gelecek kuşakları korumaya...karar verdik" ifadesiyle sadece bir kez yer verilmiştir. Buna rağmen aradan geçen yetmişden fazla yıl süresince ne kavramı belleklerden silmek ne de aktörlerini siyasetlerinin bir aracı olarak savaşı kullanmalarından vazgeçirmek mümkün olmuştur. Sadece 2016 yılında ikisi devletler arasında, 31'i devlet sınırları içinde, 18'i ise uluslararasılaşmış olmak üzere toplam 51 savaş/silahlı çatışma tespit edilmiştir (Roser[web], 2016).

Savaş kelimesini ifade etmekten bile kaçınılırken silahlı ve silahsız çatışmalar neden sonlandırılmamaktadır? Terminolojisi üzerine yapılan bir çalışmada, savaşın nedenlerine aktörlerin amaçları kapsamında yüzeysel olarak değinilmiştir. Çünkü akademisyenler sadece savaş kavramının belirgin nedenleri üzerinde değil savaş konusunun nasıl çalışılması gerektiği hususunda da uzlaşma sağlayamamıştır. Üzerinde mutabakata varılan konu savaşın hem kendisinin hem de nedenlerinin çok karmaşık olduğudur. Bu sebeple farklı disiplinler arasındaki tartışmalar ve teorik yaklaşımlar, yöntemleri üzerinden süregelmektedir (Levy ve Thompson, 2010, s. 2).

Realist kuramcılar birey, toplum, devlet ve sistem seviyesinde savaşın insan hayatından çıkarılabileceğine yönelik inanç besleyen idealist düşünürleri ütopyacı olarak tanımlamaktadır. Çünkü uluslararası örgütlere, antlaşmalara, karşılıklı iş birliğine, yaygınlaşan demokratik yönetimlere, küreselleşmenin sonucu olarak gelişen ulaşım ve iletişim imkânlarına rağmen insanlığın savaş olgusu ile birlikte yaşayacağına dair kuvvetli beklenti devam etmektedir. Bu bağlamda umut verici olan devletler arası çatışmalarda yaşanan gözle görülür azalmadır (Roser[web], 2016). Endişe verici olan ise Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan etnik ve dinî temelli çatışmalar ile 11 Eylül 2001 sonrası artan terör eylemlerinin özellikle zayıf, başarısız ve çökmüş devletlerde benzer acılara neden olmaya, uluslararası barış ve güvenlik için tehdit oluşturmaya devam ediyor olmasıdır.

Devam eden çatışmalar ve sorunlar güvenlik kavramını hem derinleştirmiş hem de genişletmiştir. Güvenlik kavramının sistem seviyesinden birey seviyesine derinleşmesi, politik ve askerî gücün yanı sıra ekonomik, sosyo-kültürel, teknolojik alanların da dâhil olmasıyla sektörel olarak genişlemesi (Roe, 2017, s. 177) savaş olgusu üzerinde de etkili olmuştur. Küreselleşmenin de dâhil olduğu bu değişimin sonucu olarak Prusyalı teorisyen Clausewitz'in (2018, s. 689) "Her çağın kendisine ait bir savaş konsepti vardır." cümlesine uygun düşecek şekilde yeni savaş kavramlarının savaş terminolojisine eklenmesi görülmektedir.

Bir kısım akademisyen savaş terminolojisinin genişlemesine ve derinleşmesine şüpheyle yaklaşmaktadır. Öncelikli gerekçeleri ise devletin bir aktör olmadığı, çatışmaların analitik açıdan incelenmesinin zor olduğu ve büyük karmaşa içermesi olarak ifade bulmaktadır. Gerekçelerinin ikincisi, gelenekselin dışında kalan düzensiz savaş, iç savaş, ayaklanma gibi kavramların ideoloji yüklü oluşu ve bir tarafın bakış açısını yansıtmasıdır. Sonucu gerekçeleri ise yeni savaş kavramlarının, Batılı ülkeler tarafından konvansiyonel savaşın içinin boşaltılması amacıyla terminolojiye kasıtlı olarak sokulmasıdır (Smith ve Jones, 2015, s. 14).

Yeni oluşan savaş kavramlarına şüpheyle yaklaşılsa da günümüzde çatışmaların devlet tekelinden çıkması, teknoloji başta olmak üzere güç araçlarının kısa zamanlı gelişme göstermesi, değişimlerin savaş ve savaş kavramı üzerindeki etkisi yadsınamayacak boyuttadır. Bu cümleden hareketle karmaşıklaşan savaş terminolojisini bir araya getirmek, sınıflandırmada yaşanan zorlukları giderebilmek ve üzerinde uzlaşmaya varılan bir savaş sözlüğü için zemin oluşturabilmek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Çalışma savaşla ilgili çok sayıda üretilmiş kavram tanımını barındırdığından, amacı doğrultusunda savaşın herhangi bir karakteristiğini derinlemesine analiz etmekten ziyade unsurlarına ayırarak sınıflandırma gayretindedir. Unsurlara ayırma sürecinde askerî yazında komutanın kararının ifadesinde kullanılan 5N1K (kim, ne maksatla, ne zaman, nerede, nasıl, ne yapacaktır?) sorularından yararlanılmıştır. “Kim, kiminle?” sorusunun cevabı çatışan aktör/aktörleri; “Ne maksatla?” sorusunun cevabı aktörlerin amacını; “Nerede?” sorusunun cevabı çatışmanın mekânını tarif etmektedir. “Nasıl?” sorusunun cevabı kullanılan millî güç unsurlarının dağılımını, şiddet türünü, yöntemini ve yoğunluğunu içermektedir. Savaşın ne zaman başlayacağı sorusunun cevabı, aktörün tercihinine bağlı olarak “herhangi bir zamanda” ve ne kadar süreceği ise “aktörün savaştan vazgeçeceği ana kadar” şeklinde verilebileceğinden çalışma kapsamının dışında bırakılmıştır.

Savaşın unsurlarına ayrılarak sınıflandırılmasında karşılaşılan ilk zorluk, bir kavramın tanımında geçen özelliğin, sınıflandırmada yer alan başka bir unsurun altındaki kavramın içinde de yer alıyor olmasıdır. Örneğin, güç unsuru olan teknoloji, aynı zamanda şiddet yöntemine ve siber-uzay vasıtasıyla alan unsuruna eklenebilmektedir. Çalışmada bu karışıklığı önlemek amacıyla sınıflandırma için kavramda baskın olan unsur için esas alınmıştır. Dolayısıyla teknoloji temelli savaş “güç”, siber savaş “alan”, elektronik harp “yöntem” kategorisi altında ele alınarak tanımlanmış ve sınıflandırılmıştır.

Sınıflandırmada karşılaşılan bir diğer zorluk, Türkçede savaş kavramının, herhangi bir olgu ile birlikte isim tamlaması yapılarak

kullanılmasına olan yönelimdir. Örneğin; İngilizcede-her ne kadar akademik yazında karıştırılsa da- savaş için “war” kelimesi, savaşın yöntemleri ve karakteristik özellikleri için “warfare” kelimesi mevcuttur, oysa Türkçede bu ayrımı sağlayacak bir kelime bulunmamaktadır (Varlık, 2013, s. 126). Harekât, muharebe, çatışma, operasyon kelimelerinin farklı anlamlar içermesine rağmen savaş kavramının yerine kullanılmaları tanımlama konusundaki zorluğu artırmaktadır. Bu çalışmada da kavramlar ortak kabul gördüğünden -hatalı da olsa- eğilime uygun şekilde hareket edilmiştir. Ayrıca, çatışma, silahlı çatışma ve savaş metin içinde anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla birbirinin yerine kullanılmıştır. Bu kapsamda literatür taraması yapılmış ve nitel yöntem metotları kullanılmıştır.

Sınıflandırma yapabilmek maksadıyla savaşla ilgili kavramlar çeşitli unsurlar altında ele alınmıştır. Öncelikle çatışan aktörler, devlet, devlet dışı aktörler ve uluslararası örgütler olarak belirlenmiş, bu aktörler arasındaki simetri/asimetri ilişkisinin önemi de ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ardından sırasıyla savaşan tarafların amaçları, savaşın cereyan ettiği mekân, aktörlerin kullandığı güç unsurları, tercih ettikleri şiddetin türü/yöntemi ve yoğunluğu üzerinden savaşla ilgili kavramlar tanımlanmakta ve tanımlarla sınıflandırma arasında bağ kurulmaya gidilmiştir.

Kim Kiminle Sorusunun Cevabı: Çatışan Aktörler Üzerinden Savaş Türleri

Savaş tek taraflı yapılan bir eylem olmadığından öncelikle çatışan taraflardan bahsetmenin uygun olduğu görülmüştür. Bu bağlamda birey seviyesine kadar çeşitlenen savaşın aktörleri sıralamasında devlet ve devletler grubunun öncelikli yerini koruduğu anlaşılmıştır. Çalışmada halk, örgütler ve bireyler ile uluslararası örgütler çatışmanın diğer aktörleri kapsamında ele alınmıştır.

Devlet-Düzenli Güçler-Simetri

Weber’e göre devlet, düzenli bir örgüt yapılanması olarak toplumsal sistemin korunmasında ve gelişiminde öncelik sahibidir (Ergünger, 2017, s. 464). Bu okumayla haklı savaş doktrininin, devletin kuvvet kullanmasına kapı araladığı anlaşılmaktadır. Bu doktrin, savaşa başvurmanın haklılığını ifade eden “jus ad bellum” ve savaş içinde uyulması gereken ahlak kurallarını içeren “jus in bello” olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Jus ad bellum ilkelerinden birisi olan meşruluk, kendi vatandaşlarını savaşa girmeye zorlama hakkının meşru otorite olarak egemen devlete ve onun hukuki olarak oluşturulmuş hükümetine tanınmasıyla sağlanmaktadır (Griffiths, O’Callaghan ve Roach, 2013, s. 4). Bu noktada uluslararası hukukun devleti, savaşın temel aktörü yönündeki kabulüne Sürekli

Hakemlik Mahkemesinin 11 Aralık 1912 tarihli Osmanlı Savaş Zarar-Giderimi Davası kararı örnek olarak gösterilebilir. Karar, savaşı uluslararası olay olarak tanımlamakta ve devletler arasında gerçekleştiğine işaret etmektedir (Pazarcı, 2017, s. 502). Benzer şekilde iç hukukumuz da savaşı tanımlarken devleti ön plana çıkarmaktadır. Bu doğrultuda savaş, “devletin bekasını temin etmek, millî menfaatleri sağlamak ve millî hedefleri elde etmek amacıyla, başta askerî güç olmak üzere devletin maddi ve manevi tüm güç ve kaynaklarının hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadele” olarak tanımlanmaktadır (Seferberlik ve Savaş Hâli Kanunu, 1983).

Hukuksal boyutuyla savaşı tanımlarken devletler arasında gerçekleşen mücadele ifadesine odaklanmak mümkündür. Bu kapsamda savaş “barış yoluyla halledilemeyen sorun veya sorunların çözümü için bir devlet veya devletler grubunun, diğer devlet veya devletler grubuna karşı isteklerini zorla kabul ettirmek amacıyla millî güç unsurlarının tamamını veya bir kısmını kullanarak yaptıkları mücadeledir” şeklinde ifade bulunmaktadır (Akargün, 1993, s. 01-02). Bir diğer tanımla da savaşa, “devletler arasında gerçekleşen ve taraflarca savaş niteliği kabul edilen ya da bu niteliğin kabul edildiği tarafların çatışmayı yürütme biçimlerinden, çatışmanın süresinden veya yoğunluğundan anlaşılan silahlı çatışmalardır” denilmektedir (Keskin, 1998, s. 73).

Tüm söylenenlerin yanında bazı savaş tanımlarında devlete vurgu yapılmadığı da görülmektedir. Özellikle 1789 Fransız Devrimi ile ortaya çıktığı kabul edilen ulus-devlet öncesinde ve 1990’lı yılların ortasını müteakip küreselleşmenin ulus-devlet anlayışını zorladığı dönemlerde savaş, politik bir eylem olması, şiddet içermesi, sorunların çözüm yolu olması gibi özellikleri öncelenecek tanımlanmaktadır. Bu cümle düzleminde Sun Tzu (1996, s. 57) savaşı, var olma ya da yok olma yolu ve ölümle kalım meydanı olarak ulus için önem taşıyan askerî eylem olarak tanımlarken Clausewitz ise (2018, s. 29) savaş için “politikanın devamıdır ve düşmana irademizi kabul ettirmek amacının aracıdır, fiziksel kuvvet içermektedir.” demektedir. Yine Cicero’nun “tarafların kuvvet kullanarak çatışması” olarak yaptığı savaş tanımı, kavrama yönelik diğer ifadelerden birisidir (Keskin, 1998, s. 68). Bu tanımda çatışma, hasım tarafların birbirlerini yaralamak ve etkisiz hâle getirmek maksatlarıyla yaptıkları mücadele olarak belirtilmektedir. Bu doğrultuda silahlı çatışma ise Eski Yugoslavya Savaş Suçları Mahkemesine göre “devletler arasında silahlı güce başvurulduğunda veya hükümet güçleri ile organize olmuş silahlı gruplar arasında çatışma meydana geldiğinde oluşan durum” olarak tanımlanmaktadır (Yalçınkaya, 2008, s. 31). Tüm bu tanımlar ve ifadeler düzleminde uluslararası hukukta silahlı çatışma türleri, uluslararası silahlı çatışmalar ve uluslararası olmayan silahlı çatışmalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Uluslararası silahlı çatışmalar

ise savaş ve savaşa varmayan sınırlı nitelikteki silahlı çatışmaları içeren devletler arası silahlı çatışmalar ile uluslararasılaşmış silahlı çatışmalar olarak tasnif edilmektedir (Pazarıcı, 2017, s. 502). Uluslararasılaşmış silahlı çatışmalar, devletin hükümetine karşı mücadele eden güçlere “savaşan” statüsü verilmesi ve bir iç savaşta diğer devletlerin silahlı çatışmalara dâhil olması durumlarını içermektedir (Pazarıcı, 2017, s. 504-505).

Uluslararası silahlı çatışmalarda devletlerin silahlı kuvvetleri çatışma alanında karşı karşıya gelmektedir. Bu durumda simetrik veya düzenli savaştan bahsedilmektedir. Simetrik savaş, kuvvet yapıları, nitelik ve nicelikleri, imkân ve kabiliyetleri açısından aralarında önemli farklılıklar olmayan taraflar arasında yaşanan çoğunlukla konvansiyonel yöntemleri içeren silahlı çatışmalar olarak ifade bulmaktadır. Simetrik savaşı çağrıştıran düzenli savaş ise “savaşanların temsil ettikleri gruplardan çok, kullandıkları araç ve yöntemlerin simetrisi ve şiddetin belirli bir seviyenin üstünde olma özelliklerinin ön plana çıktığı savaşlardır” (Demir, 2020, s. 6) şeklinde belirtilmektedir.

Bu anlamlandırmalar sonucunda düzenli savaşın aktörü olan güçler, devletlerin ulusal güvenliğini dış tehditlere karşı korumak üzere bir emir komuta hiyerarşisi içinde teşkilatlandırıldığı, teçhiz ettiği, eğittiği silahlı kuvvetler olarak ortaya çıkmaktadır. Yine silahlı kuvvetlere bağlı olmakla birlikte yapısı ve görevleri itibarıyla düzensiz savaş icra etmeye uygun olarak teşkilatlanan ve verilecek özel görevlerin ifası için eğitilen özel kuvvetler bu kapsamın içinde ele alınmaktadır. Komandolar da özel kuvvetler gibi düşman arazisi içinde bulunan hedeflere karşı kullanılmak üzere özel olarak yetiştirilmiş kuvvetlerdir. Güç, işlev ve örgütlenme olarak askerî görünüşte olan, merkezi hükümet tarafından düzenli ordunun yerine bazı görevleri yapmak üzere eğitilen ve örgütlendirilen paramiliter güçler ise yarı düzenli bir teşkilat olarak savaşın içinde yer alabilmektedir (Erkmen, 2019, s. 3).

Devlet Dışı Aktörler-Düzensiz Güçler-Asimetri

Savaşlarda devletin yanında yer alan, bağımsız olarak devletlerle çatışan ya da kendi aralarında ihtilaf olan çok fazla aktörün de çatışma alanlarında kendilerine yer bulduğu tarihin her döneminde şahit olunan bir gerçektir. Aralarında önemli güç farklılıkları olan bu aktörler, dezavantajlı durumlarını giderebilmek için güçleriyle orantılı olmayan asimetrik etkiler yaratma arayışında olabilmektedirler (Arreguin-Toft, 2005, s. ix). Bu noktada asimetrik etkiler, çatışma ortamında düşmanın birbirinden farklı faaliyet ve sistem kombinasyonlarına maruz kalmaya zorlanması şeklinde tanımlanabilir. Meşruluğun yanı sıra düşmanı sahip olmadığı sistem veya imkân ve kabiliyetlerle muharebe etmeye zorlamayı içeren farklılığı ile benzerini uygulayamayacağı güçle karşı karşıya bırakmayı içeren üstünlük

asimetrik etkinin diğer iki özelliğini oluşturmaktadır (Berglund Souleimanov, 2019, s. 4). Son dönemlerde üretilen savaş kavramlarında ön plana çıkan asimetrik etkiler sadece devlet dışı aktörler tarafından değil devletler tarafından da tercih edilebilmektedir. Çatışan tarafların birbirlerine karşı asimetrik savaş tercihleri, asimetrinin simetrisi veya Kalyvas'ın deyişi ile konvansiyonel olmayan simetri olarak gündeme gelmektedir (2005, s. 91).

Genel kabulü ile asimetrik savaş, daha fazla hareket serbestisi kazanmak, hasmın zayıf taraflarını istismar etmek veya göreceli olarak zayıf olan güç faktörünü maksimize etmek üzere nitelik ve nicelik yönünden aralarındaki farklılıkları kullanma arzusunda olan taraflar arasında yaşanan silahlı çatışmalar şeklinde kullanılmaktadır (Lonsdale, 2016, s. 165). Tanımdan anlaşıldığı üzere, aktörlerin güç karakteristiği ve tercih ettiği şiddet yöntemi çatışmaların simetrisini belirlemede etkili olmaktadır. Bazen de asimetrik savaş yerine düzensiz savaş veya Türkçede daha yaygın hâliyle kullanılan gayrinizami harp kavramı tercih edilebilmektedir. Bu bağlamda da düzensiz savaş kavramı, devlet veya devlet dışı aktörlerin halk üzerinde meşruluk sağlamak ve etki yaratmak üzere terörizm, gerilla hareketleri ya da ayaklanma gibi asimetrik veya dolaylı yaklaşımlar kullanmasını içeren şiddetli mücadele olarak tanım bulmaktadır (Department of Defence, 2007, s. 6). Asimetrik savaş ve düzensiz savaş kavramları birbirine çok benzemekle birlikte, birincisinin doğrudan asimetrinin yaratılmasını, diğerinin ise yaratılan asimetrinin yöntem olarak kullanılmasını öne çıkardığı söylenerek temel ayrımları ifade edilebilir.

Düzensiz Güç Olarak Halk

Düzensiz güçler, bir devlet yapısı altında olmamasına rağmen silahlı çatışmalarda yer alma kapasitesine sahip olan aktörlerdir. Bu güçlerden birisi olan halklar daha çok ayaklanmalarda görülmektedir. Milis, partizan, ayaklanmacı, savaşan, isyancı gibi sıfatlarla organize olan siviller, ayaklanma stratejilerini kullanarak işgalci güçlere veya siyasi otoriteye karşı silahlı çatışmaya başvurabilmektedir. Bu düzlemde ayaklanma, kurulmuş bir hükümeti silahlı çatışma yoluyla devirmeyi amaçlayan örgütlü bir hareket olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle, ayaklanma, ayaklanmacıların kontrolünü artırırken yerleşik bir hükümetin, işgal gücünün veya diğer siyasi otoritenin kontrolünü ve meşruiyetini zayıflatmak için tasarlanmış organize, yasaklanmış bir siyasi-askerî mücadele olarak ifade edilebilir (The US Army ve Marine Corps, 2007, s. 2). Bu türde genellikle nihai amaç siyasal yapının yeniden düzenlenmesi olarak belirlenir (O'Neill, 2005, s. 15).

Halkı temel alarak Çin Halk Cumhuriyetinin kurucusu Mao Zedong tarafından geliştirilen uzun süreli halk savaşı ve teorisi, gerilla savaşı,

meskûn mahalde savaş, terörizm gibi ayaklanma stratejilerinden birisini oluşturmaktadır. Uzun süreli halk savaşı, halkın ayaklanmacılara desteğini sürdürmesini sağlamak ve düşmanın lojistik hatlarını uzatmak zorunda bırakmak maksadıyla düşmanı kırsal bölge derinliklerine çekmek, hareketli savaş ile gerilla yöntemlerini kullanarak bu bölgede imha etmek esasına dayalı bir strateji içermektedir. Bu algıyla diğer yaklaşımların hiçbiri asimetrisinin getirdiği avantajları uzun süreli halk savaşı kadar iyi kullanamadığından şartlar ayaklanmacıların lehine bir durum sergilemektedir. Mao'nun uzun süreli halk savaşı teorisi, askerî-siyasi yaklaşımla stratejik savunma, stratejik denge ve stratejik saldırıyı içeren üç aşama ile özetlenebilir. Stratejik savunma safhasında terörist saldırılar ve yıkıcı faaliyetler, devletin otoritesini sarsmak ve halkın desteğini kazanmak için tercih edilmektedir. İkinci safha olan dengeye ulaşıldığında, ayaklanmacılar kontrol edebildikleri kırsal alanda güvenli bölgelerde, şehirlerde ise hücre evlerinde faaliyet göstermektedir. Bu süreçte devletin meşruiyeti sarsılırken, mücadeleye tahammül gücü zayıflatılmaktadır. Son safhada büyük ve etkili kuvvetler nispeten geniş alanlarda faaliyet göstermektedir. Böylece sivil yapılanma güçlendirilirken sosyal ve ekonomik alanlarda kontrol ele geçirilebilmektedir (The US Army ve Marine Corps, 2007, s. 2). Uzun süreli halk savaşı teorisinde uygulanan hareketli savaş, düşman askerî gücünün yok edilmesi amacıyla derinlemesine ilerlemeyi, savunmasız noktalarına saldırmayı ve hızla geri çekilmeyi içeren bir savaş türü olarak belirtilmektedir (Demir, 2020, s. 58).

Düzensiz güçlerin dâhil olduğu savaşlardan bir diğeri olan sivil savaş veya iç savaş ise bir ülke sınırları içinde meydana gelen ve tarafların örgütlü silahlı kuvvetlerini içeren, süreklilik gösteren, organize ve geniş çaplı bir savaş türüdür (Gleditsch[web], 2017). Bu bağlamda geniş çaplı olma ölçütü Correlates of War projesine göre bu çatışmaların yılda en az 1000 ölümle sonuçlanıyor olmasıdır (Sarkees, 2010, s. 15). Ancak bu söylem üzerine genel bir uzlaşma bulunmamaktadır.

Düzensiz Güç Olarak Örgütler

Örgütler, silahlı çatışmaların diğer düzensiz aktörleri arasındadır. Özel askerî şirketler, terör örgütleri, organize suç örgütleri nadiren dışarıdan bir destek olmadan silahlı çatışma yürütmekte çoğunlukla vekâlet savaşlarının yürütücüsü olmaktadır. Bu alana dönük çalışma yapanların çoğunluğu, vekâlet savaşlarının geleceğin çatışmalarında belirgin bir araç olarak kullanılacağı kanaatini taşımaktadır. Buna rağmen vekâlet savaşları için genel kabul görmüş ve üzerinde görüş birliği sağlanmış bir tanımlama bulunmamaktadır. Ancak dolaylı çatışma aracı olması, üçüncü grupları içermesi, stratejik çıkarların gerçekleştirilmesi maksadıyla kullanılması gibi ortak özellikleri üzerinden kavramlaştırma çalışmalarının sürdürüğü

bilinmektedir (Mumford, 2013, s. 40-46). Yine de vekâlet savaşlarını devletlerin hasım devletlere veya devlet dışı aktörlere karşı, terörizm ve gerilla taktiklerinden kısmen konvansiyonel yöntemlere kadar uzanan çatışma türlerinden bir veya birkaçını yürüten üçüncü taraflar eliyle askerî güç kullanmasını içeren savaş türü olarak tanımlayabilmek mümkündür.

Düzensiz Güç Olarak Bireyler

Silahlı çatışmaların aktörlerinden bir diğeri ise bireylerdir. Bu doğrultuda bireyler; bilgisayar korsanı, intihar bombacısı, yabancı terörist savaşçı, çocuk savaşçılar, savaş ağaları, yalnız kurt, yalnız asker, yalnız takipçi, yalnız öncü gibi isimler almaktadır. Son dönemde yarattığı etki nedeniyle yalnız kurt terörizmi tanımı öne çıkmaktadır. Bu kapsamda Georgetown Üniversitesinin 2015 yılında yayımladığı rapora göre yalnız kurt terörizmi; “dış kaynaklardan talimat ya da maddi destek almayan, kendisi veya daha büyük bir örgüt adına siyasal değişim isteyen tek bir aktör tarafından işlenen, şiddet ya da şiddet tehdidi yoluyla korkunun kasten oluşturulması veya kullanılmasıdır” şeklinde ifade edilmektedir (Beydoun, 2018, s. 7).

Bu kapsamda bireylerin hedef olarak seçildikleri de görülmektedir. Hedef olarak öldürme, “uluslararası hukuk süjesi tarafından kasıtlı ve ayrıntılı olarak planlanarak, hedef alanın fiziki gözetiminde olmayan ve bireysel olarak seçilen kişilerin yok edilmesini amaçlayan öldürücü güç kullanılması” olarak tanımlanmaktadır (Melzer, 2008, s. 5).

Düzensiz Güçleri İçeren Savaş Kavramları

Düzensiz savaşla ilgili ilk tanımlamalar, 18. yüzyılın ikinci yarısında ilk defa kavramlaştırılan küçük savaşlar olarak belirmektedir. Callwell (1906, s. 21) küçük savaşı, basit şekliyle, iki tarafın düzenli birliklerinin yaptıklarının dışında kalan tüm çatışmalar olarak tanımlanabileceğini ifade etmektedir. Bu düzlemde küçük ifadesiyle savaşın yoğunluğuna işaret edilmemekte, düzenli birliklerin uygar dünyaya ait olmayan düşmana karşı yaptığı seferleri öne çıkarılmaktadır. Teşkilatlanmış birlikler, açık alanda mücadeleden kaçınan, gerilla taktikleri ve ayaklanma stratejileri uygulayan düzensiz güçlerin şekillendirdiği şartlarda mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar.

Son dönemlere gelindiğinde, düzenli birliklerle düzensiz birliklerin yer aldığı çatışmalar için farklı savaş tanımlamalarının yapıldığı görülmektedir. Bu tanımların öne çıkanlarından birisi olan hibrit savaş, “düzenli bir ana kuvvet ve harekât doktrinin, düzensiz birlikler ve doktriniyle aynı anda bir düşmana karşı birlikte kullanılmasını içeren savaş türüdür” şeklinde ifade edilmektedir (Yıldız, 2017, s. 23). Hibrit savaşın

kavramsallaşma sürecinin öncülerinden Hoffman ise hibrit savaşı, “içerisinde konvansiyonel gücü, düzensiz taktikleri ve oluşumları, şiddet, zorlama ve kriminal kargaşa içeren terörist faaliyetleri barındıran savaşın bir dizi farklı tarzının işbirliği” olarak tanımlamaktadır (2007, s. 14).

Kavrama yönelik son yıllarda artan akademik çalışmalara rağmen hibrit savaş yeni bir savaş türü olarak ortaya çıkmış değildir. Hibrit savaşın tarihini M.Ö. 5. yüzyıldaki Peloponez Savaşı'na kadar götürmek mümkündür (Mansoor, 2012, s. 2). Spartalılarla savaşan Atina, rakibine üstünlük sağlamak amacıyla Spartalılardan ayrı kimliğe sahip ama egemenine sadık Helotları rakibine karşı isyana teşvik etmiş ve Spartalıları kendileriyle barışa zorlamıştır. Son dönemlere gelindiğinde ise 2006 yılında İsrail-Hizbullah arasındaki savaş, 2008 yılında Rusya'nın Gürcistan'a ve Gerasimov Doktrini'nin bir uygulaması olarak 2014 yılında Kırım'a müdahalesi ile Suriye İç Savaşı hibrit savaş örnekleri olarak gösterilmektedir (Bingöl, 2017).

Hibrit kelimesinin yerine zaman zaman İngilizce çevirisi olarak karma veya melez terimlerinin tercih edildiği görülmektedir. Hibrit yerine karma kelimesini tercih eden Varlık, “konvansiyonel kuvvet ve harekât yöntemleri ile bilgi harekâtı, siber faaliyetler, gayri nizami harekât, kitle imha silahları ve suç örgütlerinin kullanımı geleneksel dışı kuvvet ve yöntemlerin kullanıldığı bir muharebe stratejisi” olarak daha geniş bir tanımlama yapmaktadır (2017, s. 125). Bu ifadelerden hareketle hibrit savaşın tarihin çok eski dönemlerinden itibaren kullanıldığı ancak günümüzde söylemi de dâhil olmak üzere kavram birliğinin sağlanamadığı söylenebilir.

Bu doğrultuda birleşik savaş, hibrit savaşa yakın kavramlardan birisi olarak ifade edilebilir. Thomas Huber (2002, s. vii-viii) ise birleşik savaşı, düşmana karşı konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan yöntemlerin, düzenli ve düzensiz kuvvetlerin aynı istikamette kullanılmasını içeren bir savaş türü olarak tanımlamaktadır. Savaş alanında hem düzenli hem de düzensiz birliklerin kendilerine özgü yeteneklerinin aynı istikamette kullanılmasıyla bütüncül bir etki yaratılmaktadır. Bu sayede düşman çok sayıda farklı tehditlere maruz bırakılmaktadır. Tüm yakınlaştırmalara rağmen zamandan çok istikamete odaklanması ile de birleşik savaşın hibrit savaştan farklılaştığı söylenebilir.

Düzenli ve düzensiz güçlerin savaş alanındaki varlığına vurgu yapan bir diğer tür de sınırsız savaş kavramıdır. Bu doğrultuda Çinli subaylar Quiao Liang ve Wang Xiangsui'nin tanımladığı sınırsız savaş; harekât alanının sınırlarının belirsiz olduğu, çatışanlar arasında mesafenin olmadığı, şiddet içermesine bakılmaksızın askerî, yarı askerî veya askerî olmayan yöntemlerin kullanıldığı, silahlı kuvvetlerin ve sivillerin içinde yer aldığı, geleneksel savaşların dışında kalan bir savaş türüdür (Liang ve Xiangsui,

1999, s. 206-207). Bu tanımdan hareketle sınırsız savaş, güç unsurlarının kullanımındaki sınırları değil, harekât alanındaki belirsizliği ile öne çıkmaktadır.

Karmaşık savaş kavramı ise hibrit veya karma savaştan çok farklı bir boyutu içermektedir. Karmaşık savaş veya operasyonlar, sahada sivil-asker iş birliğini öne çıkarmaktadır. İstikrar harekâtı, yeniden inşa faaliyetleri, insani yardım, afet ve acil durum yönetimi, düzensiz savaş veya ayaklanmaya karşı koyma harekâtının eşgüdümlü planlanması ve icrası belirtilen iş birliğini zorunlu kılmaktadır (Binnendijk ve Cronin, 2011, s. 1).

Küreselleşmenin devlet dışı aktörlerin yeni kaynaklar yaratarak şiddet kullanma kapasitelerini artırmalarına olanak sağlaması savaş kavramlarına da yansımaktadır. Münkler, özellikle bu aktörlerin dışarıdan sağlanan devlet yardımlarına ihtiyaç duymadan hareket edebildiklerini ve bu süreçte askerî yapılanmanın da özerkleştiğini iddia etmektedir (Brzoska, 2004, s. 110). ‘Yeni savaş’ bu düşünce üzerinde kavramlaştırılmaktadır. Yeni savaşın temsilcilerinden Mary Kaldor’un yeniye eskilerinden ayırmak için sunduğu bir dizi önermeden bazıları şunlardır (2012, s. 1-14):

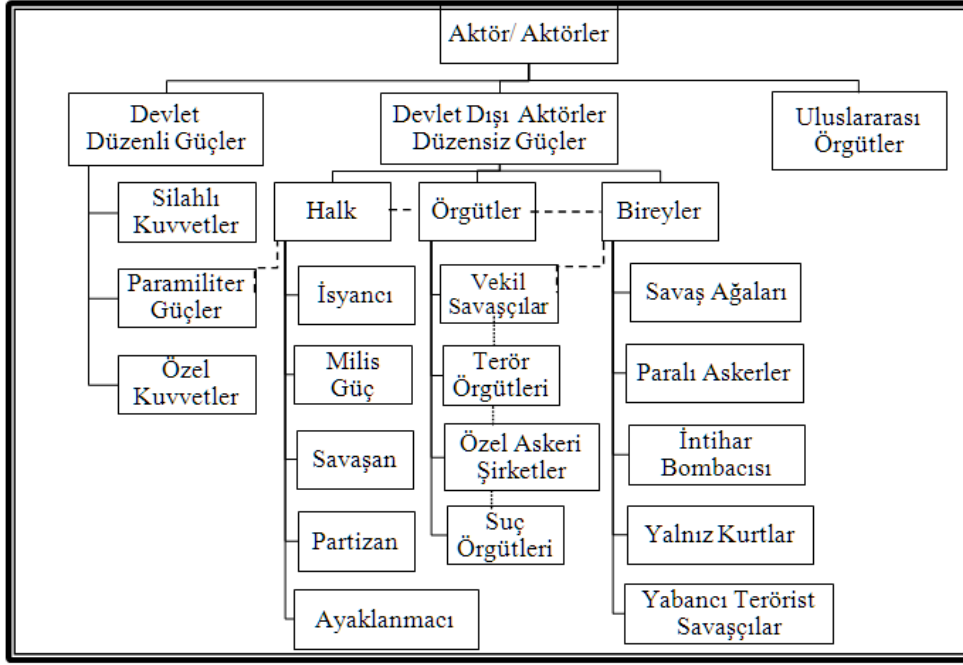
- Savaşın aktörleri, devletin kurumsal ağlarının birleşimi ile özel güvenlik şirketleri, paralı askerler, cihatçılar, savaş ağaları ve paramiliter güçler gibi devlet dışı aktörlerdir.
- Günümüzde hemen her şeyi etkileyen küreselleşme savaşın karakterini de değiştirmiştir. Şiddet artık sivillerin üzerinde de uygulama alanı bulmaktadır.
- Yeni savaşlar devletlerin otoritesinin aşındığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Organize şiddet kullanma tekeli özelleştirme yoluyla kırılmaktadır.
- İdeolojiden daha çok, savaş yoluyla inşa edilen kimlikler arasındaki çatışmalar öne çıkmaktadır.
- Toprak veya nüfus kontrolünden çok, terör ve korku aracılığıyla politik hedefler elde edilmeye çalışılmaktadır.
- Savaşın finanse edilmesi için devletlere duyulan ihtiyaç azalmakta, küresel çıkar grupları devreye girmektedir.

Politik hedeflerin seçilmesi özelliğiyle yeni savaşı çağrıştıran bir diğer kavram seyirci kalma savaşı (spectator sport war) adıyla belirmektedir. McInnes tarafından geliştirilen kavram, devletlerden çok rejimlerin ve liderlerin hedef alınması, çatışmaların yoğunluğunun sınırlandırılması, düşman ordularıyla çatışmaktan kaçınılacağı için büyük çaplı askerî birlikler kullanmak yerine profesyonel küçük unsurların tercih edilmesi, uluslararası kamuoyunun tepkisini çekmemek için sivillere zarar verilmemesi gibi hareket tarzlarını içermektedir (Yılmaz, 2017, s. 386). Sivillerin şiddete bulaştırılmaması ile yeni savaş kavramından

farklılaşmakta, rejim ve liderlerin hedef seçilmesi ise yıkıcı ve bozucu savaşları çağrıştırmaktadır. Olgunlaşmamış bir kavram olarak seyirci kalma savaşı, düzenli güçleri içerebileceği gibi vekil savaşçıları da akıllara getirmektedir.

Uluslararası Örgütler

Uluslararası örgütler de zaman zaman çatışmaların bir aktörü olarak ortaya çıkmaktadır. BM'nin icra ettiği harekâtlar bu açıdan çalışma kapsamında kendisine yer bulmakta ve tanımlarına yer verilmektedir. Öncelikle, barışı destekleme harekâtı; uluslararası barış ve güvenliğin korunması, çatışmaların önlenmesi, barışın yeniden tesis edilmesi, bir ülkenin iç istikrarının sağlanması ve insani yardım ulaştırılması maksatlarıyla, uluslararası örgütün verdiği yetki çerçevesinde, üye ülkelerin büyük çapta güç kullanmasına kadar uzanan faaliyetleri kapsamaktadır (Dorn[web], 2018). Bu durumda ifade edilen barış yapma, barışı koruma ve barışa zorlama operasyonları öne çıkmaktadır. Barış yapma, ortaya çıkan bir krizin barışçıl bir çözüme ulaştırılması maksadıyla, krizin başlamasıyla birlikte icra edilen diplomatik faaliyetler ile gerektiğinde doğrudan veya dolaylı askerî güç kullanılması halidir. Barışı koruma; devletlerin kendi içlerinde veya aralarında ortaya çıkan düşmanlıkların veya saldırganlıkların kontrol altına alınması, yumuşatılması ve sona erdirilmesi, böylece barışın tesisi ve sürdürülmesi amacıyla barışçı üçüncü ülkelerin katılımıyla organize edilen ve yönlendirilen çok uluslu asker, polis ve sivillerin gerçekleştirdikleri operasyonlardır (Diehl, 1988, s. 487). Benzer kapsamda barışa zorlama, uluslararası örgütün verdiği yetkiyle kurulan ve örgütün kontrol ve gözetimindeki müdahale gücünün, çatışan tarafların rızası aranmaksızın, taraflar arasındaki çatışmanın sonlandırılması için zorlayıcı güç kullanmasıdır. Bu operasyonların ilk örneği 1950 yılında BM'nin Kore Savaşı'na yaptığı müdahaledir. NATO'nun 1999 yılında Yugoslavya ordusunun Kosova'dan çekilmesini sağlamak üzere Belgrad'a yaptığı hava saldırıları da bu doğrultuda değerlendirilmektedir (Halistoprak, 2019, s. 3-4).

Şekil-1: Savaşın/Çatışmanın Aktörleri

Barışı destekleme operasyonları dışında kalan ve çok tartışılan kavramlardan birisi insani müdahale kavramıdır. İnsani müdahale, bir devletin vatandaşlarını o devletin uyguladığı ağır insan hakları ihlallerinden korumak amacıyla bir devlet, devletler grubu ya da uluslararası örgütler tarafından kuvvet kullanılması veya kuvvet kullanma tehdidi ile hareket edilmesidir (Duran, 2001, s. 88). İnsani müdahale kavramı oldukça tartışmalı bir durum oluşturmaktadır. Çünkü BM Antlaşması'nın 2/7. maddesinde ifade edilen karışmama ilkesine göre bir devletin vatandaşlarına nasıl davranacağı sadece kendisini ilgilendirmektedir. Ancak insani müdahalenin hukuksal açıdan uygun olduğunu savunanlar, devletin kendi vatandaşlarının temel haklarını çiğnemesi ve insanlığın vicdanını yaralaması gibi durumların bu ilke için sınırlılık oluşturduğunu ifade etmektedir. İnsani müdahalenin hukuk dışı olduğu görüşünü savunanların farklı tezleri olsa da genel olarak çıkış noktaları BM Antlaşması'nın 2/4. maddesi gereğince kuvvet kullanmanın yasaklanmış olmasıdır (Keskin, 1998, s. 125-126).

Bu başlık altında savaşın taraflarının hangi aktörler olabileceği tartışılmıştır. Sonuçta aktörlerin sınıflandırılmasında kategoriler arasında geçirgenlik söz konusudur. Paramiliter güçler bu açıdan bir örnek oluşturabilir. Bu doğrultuda devlet kontrolünde olmakla birlikte paramiliter güçlerin gönüllülerden oluşması sebebiyle halk kategorisinde de yer alabileceği değerlendirilebilir. Aynı paramiliter güçler bir başka devlet tarafından terör örgütü olarak kabul edilebilir veya bu güçlerin başındaki

lider bir savaş ağası olarak belirebilir. Bu bakış açısıyla aktörler temelinde oluşturulan tablo, aktör ve simetriyi ele alan savaşla ilgili kavramlara ulaşılmasında bir referans olması amacıyla hazırlanmıştır.

Ne Maksatla Sorusunun Cevabı: Amaçları Üzerinden Savaş Türleri

Savaşın ikinci unsuru olarak nedenleri üzerinde durulmuştur. Psikiyatriyle uğraşanlar birey seviyesinde şiddetin kaynağını çoğunlukla kişilik yapısında arama eğilimindedir (Moses, 1996, s. 24). Bir bireyin kişiliğinin zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel etkenlerin bileşimi olduğu düşünüldüğünde, şiddetin ve onun tezahürü olarak çatışmaların da kaynağını tespit etmek zorlaşmaktadır. Öte yandan çatışmalar, kişileri canlı, zinde ve uyanık tutmakta, sıradan hayatın ötesinde disiplin, cesaret, özveri ve kendini feda etmeyi gerektiren yüksek insani değerlere aracı olmaktadır (Taylor[web], 2014). Çatışmaları kutsayan bu gerekçeye karşın realizm kuramının öncülerinden Machiavelli (1976, s. 27) insanları nankör, kararsız, içten pazarlıklı, ikiyüzlü, korkak ve açgözlü yaratıklar; Hobbes (2009, s. 213) ise insan hayatını yalnız, sefil, iğrenç, vahşi ve kısa olarak tanımlamaktadır. Tüm bu söylemler çerçevesinde rekabetin, güvensizlik ortamının, şan ve şeref arzusunun insanın doğasındaki bu kusurların şiddete dönüşmesine uygun zemin oluşturduğunu ifade edebilmek mümkündür.

Savaşın sebepleri bireyden toplum seviyesine geçtiğinde aidiyet duygusunun belirleyici olduğu görülmektedir. Toplumun tamamına yönelik tehdide karşı, toplumu oluşturan bireyler bir araya gelmekte ve kolektif savunma mekanizması geliştirmektedir. Aidiyet duygusu bireylere kimlik kazandırmakta, bu ayrıcalık güç, zenginlik ve saygınlık kazanma dürtülerini ortaya çıkarmaktadır. Bu dürtülerin davranışa dönüşmesi ise diğer kimlik sahibi toplumlara tehdit olarak yönelmekte, içerdekiler ve dışarıdakiler (biz ve ötekiler) kendilerini süregelen bir mücadelenin içinde bulmaktadır (Levy ve Thompson, 2010, s. 100-101). Bu durumda savaş, bir grup insanın diğer bir grup insanı öldürmesinden daha fazla bir anlam ifade ederek hem meşruiyet kazanmakta hem de onurlu bir davranışa dönüşmektedir. Efesli Heraklitos (MÖ 535?-475) savaşı her şeyin babası ve kralı olarak betimlerken, çekişmelerin varoluşun zorunlu ve tek koşulu olduğunu, en güzel uyumun uzlaşmaz olanlardan doğduğunu ifade ederek savaş olgusunu yüceltmektedir (Harris[web], 1994).

Devlet seviyesinde savaşın sebebini egemen ve bağımsız olan devlet tanımının içinde bulmak mümkün gözükmemektedir. Max Weber'e göre devlet, sınırları belirlenmiş bir alan dâhilinde güç kullanma meşruiyetini tekelinde bulduran, düzenli bir yönetim örgütlenmesine sahip bir insan topluluğudur (Ergüngör, 2017, s. 464). Bu doğrultuda diğer varlıklar gibi devletin de birçok amacının yanı sıra hayatta kalmak önceliği ortaya çıkmakta bu amaç doğrultusunda elinde bulundurduğu gücü, herhangi bir

meşruluk arayışı içine girmeden kullanma hakkına sahip olmaktadır. Devletler arası ilişkileri düzenleyen bir otoritenin olmadığı, anlaşmazlıklara müdahale edebilecek bir uluslararası güvenlik gücünün ortada gözükmediği (Balcı, 2017, s. 134) anarşi olarak tanımlanan doğa durumunda, devletin başının çaresine bakmaktan öte pek seçeneğinin olmaması kuvvet kullanmanın meşruiyetini genişletmektedir.

Uluslararası sistem seviyesinde değerlendirildiğinde Kenneth Waltz'a göre savaşın ana sebebi devletler arasında bozulan güç dengesidir (Waltz, 2001, s. 205). Devletler güvenliklerini sağlamak için diğer devletlerle arasındaki güç dengesini gözetmek durumundadır. Güç dengesindeki değişimler güvenlik ikilemine sebep olmakta, güç dağılımdaki eşitsizliği dengeleme çabası savaş sarmalı modelinde olduğu gibi çatışmalarla sonuçlanmaktadır.

Birey, toplum, devlet ve uluslararası toplum seviyelerinde yüzeysel olarak değinilen savaşın nedenleri üzerinde sınırlama yapabilmek zor görülmektedir. Bu nedenle savaş konusunda iki önemli isim olan Holsti ve Jomini'nin görüşlerinden yola çıkılarak savaşın nedenleri sınırlandırılmaya çalışılmaktadır. Holsti (1998), 1648-1989 yılları arasında yaşanan savaşları incelediği eserinde savaşın 24 nedenini sıralamaktadır:

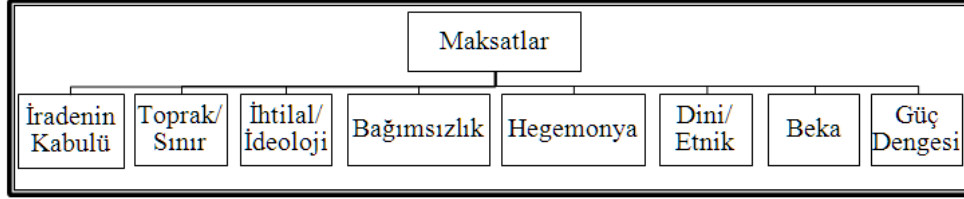
“Bir bölgenin ele geçirilmesi, stratejik bir bölgeye sahip olma, sınır sorunlarının çözülmesi, ulusal bağımsızlık yoluyla devlet yaratma, ayrılma yoluyla devlet yaratma, ulusal birliği sağlama ve güçlendirme, imparatorluk hâline gelme, deniz ticaretinin güvence altına alınması, kaynaklara sahip olma, sömürge yarışı, ulusal ve ticari çıkarların korunması, dindaşlarını koruma, soydaşlarını koruma, etnik ve dinî birleşme, müttefiklerini savunma, ideolojik bağımsızlık, hükümet yapılandırma, devlet veya imparatorluğun bütünlüğünü koruma, anlaşma maddelerine uyulmasını sağlama, bölgesel hegemonyayı sürdürme, vesayeti sürdürme, devlet veya rejimin bekasını koruma, otonomi kazanma ve güç dengesi” (s. 308).

Bir diğer savaş düşünürü Jomini ise (2012), devletlerin savaşa girme sebeplerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

“Haklarını kazanmak ve savunmak, ticaret, sanayi ve tarım gibi önemli çıkarlarını korumak ve sürdürmek, devletin güvenliğini sağlamak veya güç dengesini kurabilmek için varlıklarına ihtiyaç duyulan komşu ülkeleri desteklemek, saldırı ya da savunma amaçlı ittifakların yükümlülüklerini yerine getirmek, siyasi ve dinî kuramları yaymak, savunmak veya yok etmek, toprak kazanarak devletin gücünü ve etkisini artırmak, bağımsızlığına yönelen tehditlere karşı devleti savunmak, aşağılanan gururunun intikamını almak ve fethetme tutkusu” (s. 683).

Bunların yanında Vasquez ise (2009, s. 7) savaş birkaç basit nedenin çok daha ötesinde bir sonuç demektir. Bu bilgiler doğrultusunda çalışmada savaşın maksatları; iradenin kabulü, toprak/sınır, ihtilal/ideoloji, hegemonya, bağımsızlık, dini/etnik, beka, güç dengesi olarak sınırlayıcı bir kapsamda ele alınmıştır.

Şekil-2: Savaşın Maksatları

Aktörler haklarını savunmak, anlaşmaların gereklerinin yerine getirilmesini sağlamak, doğal kaynaklara dayanan taleplerini karşılamak gibi birçok nedenle diğer tarafa isteklerini kabul ettirmek istemektedirler. Bu nedenle bahsedilen talepler hem savaşın genel tanımında maksat olarak ifade edilmekte hem de savaşın doğasının özünü oluşturmaktadır. Özellikle devlet dışı aktörlerin çok sayıdaki motivasyonunu sınıflandırmanın zorluğu, iradenin kabulüne ayrı başlık açmayı gerekli kılmıştır.

Bu düzlemde sınır/toprak savaşları, devletler arasında sınırların belirlenmesi veya toprakların aidiyeti konusunda yaşanan anlaşmazlıkların çözümü maksadıyla kuvvet kullanılmasına başvurulmasıdır (Varlık, 2013, s. 122). Jomini'nin savaşın nedenleri arasında saydığı fetih tutkusu da bu kapsamda ele alınabilir. Bu noktada irredantizm (Sönmezoğlu, 2017, s. 306) tanımından yola çıkılarak irredantist savaşlar, bir devletin diğer devletin sınırları içinde yaşayan ülke halkının topraklarıyla birlikte kendi ülkesine katılmasını sağlamak maksadıyla yapılan savaşlar olarak tanımlanabilir.

Başka bir tür olarak ihtilal/ideoloji savaşları ise bir devletin siyasi, toplumsal ve ekonomik yapısını değiştirmek için icra edilen silahlı halk hareketi olabileceği gibi, hareketin başarıya ulaşmasını müteakip ihtilalin ardında yatan ideolojinin diğer ülkelere yayılması maksadıyla yapılan savaşlar şeklinde tanımlanabilir. Bu kategoride bağımsızlık savaşları, “sömürgeci ülkelerin boyunduruğundan kurtulmak veya bir imparatorluğun yönetiminden ayrılmak maksadıyla icra edilen savaşlardır” biçiminde ifade bulur (Varlık, 2013, s. 122).

Hegemonya savaşları; büyük devletlerin dünya veya kıta üzerinde hâkimiyet kurmak amacıyla diğer büyük devletlerle yaptığı savaşlardır. Yine coğrafi sınırlar olmaksızın az sayıda büyük gücün diğer devletlere karşı yürüttüğü savaşlar da hegemonya savaşının bir türüdür (Canan-Sokullu, 2019, s. 5). Dünya ve kıta dışında daha dar bir mekân ifade eden bölgeler de bölgesel güç olma politikasının sonucu olarak çatışmaların

nedeni olabilmeleri de bu tür savaş örnekleri arasındadır.

Dinî/etnik amaçlı savaşlar, devlet veya devlet dışı aktörlerin mensup oldukları din/mezheplerini yaygınlaştırmak veya aidiyetini hissettikleri etnik grubun çıkarlarını elde etmek ve korumak maksadıyla şiddete başvurmaları sonucu diğer aktörlerle aralarında yaşanan savaşlardır. Dinî amaçlı savaşlar aktörlerin mücadelelerinde meşruiyet açısından bir gerekçe de sunmaktadır. Söz gelimi, Yahudiler kutsal savaş (Yenal, 2020, s. 9), Hıristiyanlar haklı savaş, Müslümanlar ise cihad kavramını benimsemişlerdir (Dedeoğlu, 2018, s. 113). Günümüzde de cihad kelimesi kimi radikal örgütler için anlatılarının anahtar kelimelerindedir. Beka savaşları ise, tüm aktörler açısından hayatta kalma amacını gerçekleştirmek için yapılan silahlı mücadeledir. Fiziki varlığın sürdürülmesinin yanı sıra egemenlik ve bağımsızlığın korunmasını da bu kapsama dâhil etmek mümkün gözükmemektedir.

İlk önemli örneklerinden birisi Peloponez Savaşları (M.Ö. 431-404) olsa da güç dengesi savaşları özellikle 18. yüzyıl sonlarından itibaren dünya politişinde görünür olmuştur. Uluslararası sistemde düzeni değiştirmek isteyen devletlerle (revizyonistler) düzenin devamından yana olan devletler (statükocular), ittifaklar oluşturarak savaş sonrası kurulacak yeni düzende pay sahibi olmak üzere ittifak savaşlarını gerçekleştirmektedir.

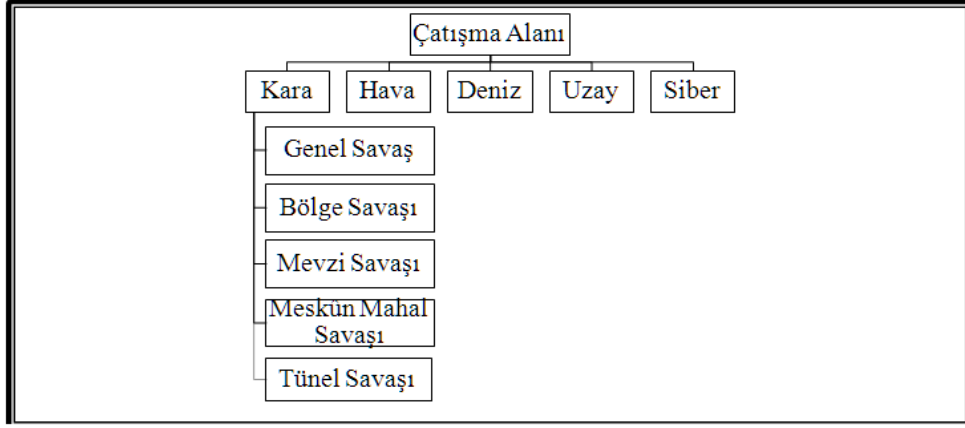
Nerede Sorusunun Cevabı: Mekânsal Farklılıklar Üzerinden Savaş Türleri

Savaşın veya çatışmaların mekânsal unsuru; genel olarak kara, hava, deniz, uzay ve siber olarak beş farklı alanda incelenmektedir. Kara savaşlarının altında yer alan genel, bölgesel, mevzi ve meskûn mahal savaşlarına diğer alanların dâhil olmasıyla mekânsal çok boyutluluk gerçekleşmiştir. Bu çalışmada tanımlarda geçen harekât alanına odaklanılarak bir sınıflandırma yapılması tercih edilmiştir.

Genel savaş, tarafları birbirine düşman devlet grupları veya ittifaklar olan dolayısıyla geniş bölgelere veya yerküre üzerine yayılan savaşlardır. Böyle bir tanımlama hegemonya, güç dengesi ve ittifaklar savaşlarını da çağrıştırmakla birlikte, tanımda geçen geniş bölgeler ve küresel ifadeleri mekânsal unsuru öne çıkarmaktadır. Savaşın coğrafi büyüklüğü güç unsurlarının yoğun olarak kullanılmasına neden olduğundan güç unsurları başlığı altında tasniflenen topyekûn savaş tanımını da çağrıştırmaktadır.

Bölgesel savaş ise “bölgesel güçler ve ittifaklarının katılımıyla yaşanan ve mevzi savaşından alan olarak daha geniş alanda icra edilen savaştır” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu noktada mevzii savaşı, savaşın belirli bir coğrafi bölgeyle sınırlı kalmasını ifade etmektedir. Bunların yanında literatürde “mevzii savaşı, nispeten daha sınırlı bir sahada yalnızca

klasik silahların kullanıldığı küçük seviyedeki kuvvetler arasındaki silahlı bir çatışmayı ifade edebileceği gibi büyük bir sahada büyük seviyedeki kuvvetler arasındaki cephelere bağlı kalınan silahlı mücadeleler için de kullanılabilir” ifadesi de yer almaktadır (Akargün, 1993, s. 01-05).

Şekil-3: Savaşın Mekânları

Meskûn mahallerde yaşanan çatışmalar da kara savaşları başlığı altında yer almaktadır. Kent savaşları, şehir savaşları olarak da adlandırılan meskûn mahallerde savaş; bir veya birden fazla yerleşim yerini içine alan bir bölgede planlanan ve icra edilen türdür. Yüksek yoğunluklu meskûn mahal savaşı, yerleşim yerlerinde mevzilerini tahkim ederek savunma yapan düşmana taarruz etmeyi veya taarruz eden düşmana karşı bu tür savunma mevzilerinde mücadeleyi esas alan yoğun muharebeleri içermektedir. Düşük yoğunluklu meskûn mahal savaşları ise gerilla, milis, terörist gibi düzensiz güçler tarafından meskûn mahallerin çatışma alanı olarak seçilerek mücadelenin bu alanda yürütülmesini veya meskûn mahalleri kullanan bu aktörlere karşı silahlı çatışmaların planlanmasını ve sürdürülmesini ifade etmektedir. Düşmana karşı örtü ve gizleme sağlaması nedeniyle geçmişte de tercih edilen tünel savaşlarının günümüz çatışmalarında da çekiciliğini koruduğu görülmektedir (South[web], 2019).

Hava savaşı, insanlı ve insansız hava araçlarının hava harekât alanında kullanılmasıyla düşman askerî güçlerinin etkisiz hâle getirilmesini amaçlayan savaş biçimidir. Hava savaşları, hava araçları arasında yaşanabileceği gibi hava araçlarının kara, deniz üstü ve altı hedeflere yapacağı saldırıları da kapsamaktadır (MacIsaac[web], 2016). Bir diğer tür olarak deniz savaşı, deniz harekât alanında iki devletin donanmaları arasında icra edilen savaştır. Uzay savaşı ise silah teknolojisi, istihbarat, lojistik ve ekonomi alanlarında kullanımı yaygınlaşan uyduların diğer uydularla veya yerden kullanılacak vasıtalarla etkisiz hale getirilmesidir (Bowen, 2020, s. 1).

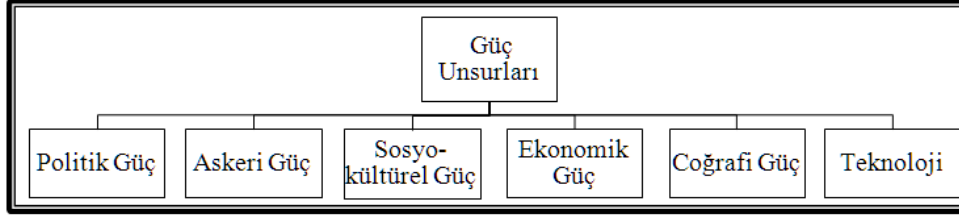
Teknolojinin gelişmesi ile fiziksel mekânların dışında bir boyut daha savaşın icra edildiği alanlara eklenmektedir. Bu alan her türlü yazılım, donanım ve iletişim altyapısından oluşan, birbirine bağlı veya bağımsız bilgi sistemlerinin oluşturduğu sayısal ortam olarak tanımlanabilecek siber-uzaydır. Siber savaş, siber uzayda gerçekleşen ve bir devletin başka devletin bilgisayar sistemlerine veya ağlarına hasar vermek ya da kesinti yaratmak üzere gerçekleştirdiği sızma faaliyetleridir (Yılmaz, 2017, s. 721). Siber saldırılar müstakil veya organize olarak gerçekleştirilebildiğinden savaşın tüm aktörlerinin faaliyet gösterilebileceği bir ortam yaratmaktadır. Siber terörizm bu açıdan bir örnek olarak ele alınabilir. Siber terörizm genel bir ifadeyle “bir grup, bir örgüt ya da devletin politik, sosyal veya ekonomik işlevselliğine karışmak ve fiziksel şiddet ya da korku yaratmak maksadıyla, bilgisayar, network, internet ve bilgi teknolojisi aracılığıyla ve geleneksel terörizm ideolojisinin motivasyonu ile uygulanan yasa dışı saldırı ve saldırı tehditleridir” şeklinde tarif edilmektedir (Hua ve Bapna, 2012, s. 104).

Nasıl Sorusunun Cevabı: Güç Unsurları, Kullanılan Şiddetin Türü/Yöntemi ve Yoğunluğu Üzerinden Savaş Türleri

Çatışan aktörlerin hangi güç unsur veya unsurlarını kullanacağı, şiddet türü ve yöntemi olarak neyi seçeceği ve bu şiddeti hangi yoğunlukta uygulayacağı savaşın veya çatışmanın nasıl yürütüldüğüne dair bir cevap oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan güç unsurlarından kastedilen millî güç unsurlarıdır. Güç unsurlarının rasyonel bir anlayışla etkin kullanma çabası, devletler gibi diğer aktörlerin de çatışma yöntem ve yoğunluğunun seçiminde dolayısıyla strateji ve taktiklerinde önemli rol oynamaktadır.

Güç Unsurları Üzerinden Üretilen Savaş Kavramları

Bir devletin hedeflerine ulaşabilmek, çıkarlarını korumak ve gerektiğinde diğer aktörlerle girdiği mücadeleleri kazanmak için elinde bulundurduğu ve kullandığı fiziksel ve beşeri kaynaklar millî güç unsurları olarak tanımlanmaktadır. Realist kuramın önde gelen isimlerinden Hans J. Morgenthau (1948, s. 80-108), güç unsurlarını coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel kapasite, askerî hazırlılık, nüfus, ulusal karakter ve moral ile diplomasinin kalitesi başlıklarında incelemektedir. Bununla birlikte millî güç unsurlarının hangi başlıklarda inceleneceği konusunda akademik yazında çok farklı görüşler bulunmaktadır. Bu çalışmada ise Aktulga’dan alıntılanan şekliyle güç unsurları; askerî, politik, ekonomik, sosyokültürel, coğrafi, bilimsel ve teknolojik güç olarak sınıflandırılmaktadır (Mütercimler, 2006, s. 194). Bu bağlamda kimi güç unsurlarının kullanılmasının savaş kavramlarına yansıdığı da anlaşılmaktadır.

Şekil-4: Güç Unsurları

Devlet seviyesinde politik güç; diplomatik yöntemler, lobicilik ve propaganda ile iç işlerine karışma vasıtalarında görünür olmak şeklinde belirtilmektedir. İfade edilen biçimde iç işlerine müdahale, devletlerin kamusal kurumlarına yöneldiği gibi hasım ülkenin devlet dışı aktörlerini desteklemek veya engellemek biçiminde de ortaya çıkmaktadır (Dedeoğlu, 2018, s. 260). Devlet dışı aktörler için politik güç, bir yandan hâkim olan siyasi otoriteyi değiştirmek veya etkilemek gibi ulaşılması gereken bir amacı, öte yandan da bu amaca ulaşmada kuvvet çarpanı olarak içeriden ve dışarıdan sağlanacak desteği işaret etmektedir. Bu düzlemde dış destek, devlet dışı aktöre siyasi tanınma veya uluslararası ortamda faaliyette bulunma imkânı sağlamakta, bu özelliği ile çatışmanın kazanılmasında bir güç unsuru olarak değer taşımaktadır.

Millî güç unsurlarından askerî gücün kullanılıp kullanılmaması, sıcak savaş ve soğuk savaş tanımlarının belirleyicisi olmaktadır. Bu kapsamda soğuk savaş, “bir devlet veya devletler grubunun diğer devlet veya devletler grubuna karşı iradesini kabul ettirmek maksadıyla, silahlı çatışmaya girmeksizin millî güç unsurlarının tamamını veya bir kısmını kullanarak yaptıkları mücadele” olarak tanımlanmaktadır. Silahlı kuvvetler bu tür savaşlarda gösteriş, caydırma ve tehdit hareketlerinde kullanılmaktadır. Sıcak veya silahlı savaş ise “soğuk harbin dışında kalan ve millî hedefleri zorla elde etmek üzere fiilen silahlı kuvvetleri kullanmak suretiyle yapılan savaşlardır” cümlesiyle anlamını bulmaktadır (Akargün, 1993, s. 01-05).

Ekonomik savaş ise bir devletin diğer devlet/devletlerin ekonomik gücünü hedef almak suretiyle siyasi ve askerî gücünü azaltmak için çeşitli ekonomik kısıtlama yöntemleri kullanarak ürettiği stratejileri uyguladığı savaş türüdür. Ticaret ambargoları, boykotlar, yaptırımlar, gümrük ayrımcılığı, sermaye varlıklarının dondurulması, yardımın askıya alınması, yatırımın ve diğer sermaye akışlarının yasaklanması ve kamulaştırma gibi yöntemler bu amaçla kullanılmaktadır. Ekonomik savaş, düşmanı politikalarını veya davranışlarını değiştirmeye zorlamak veya diğer ülkelerle normal ilişkiler yürütme yeteneğini zayıflatmak için ekonomik araçların kullanımını da içermektedir (Shambaugh[web], 2002).

Teknoloji temelli savaşlar, bir güç unsuru olarak teknolojik gelişmelerin devletlerin ve devlet dışı aktörlerin askerî kapasitelerinde yarattığı artışların, çatışmanın mekânı, savaşın yöntemi, vasıtaları, kuvvetlerin organizasyonu gibi alanlarda neden olduğu değişimler yoluyla savaş terminolojisine yansmasıyla ele alınan savaşlardır. Savaşın birçok karakteristiği ele alınarak sınıflandırılan nesillere göre savaşlar bu çalışmada teknolojik gelişim sürecinde, 4'üncü nesil savaş kavramının öncülerinden Lind'in yaklaşımı (Lind, Nightengale, Schmitt, Sutton ve Wilson, 1989, s. 22-26) üzerinden incelenmiştir.

Birinci Nesil Savaşlar: Devletlerin ortaya çıktığı kabul edilen 1648 yılında imzalanan Vestfalya Antlaşması'ndan I. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde hâkim savaş türü olarak kabul edilebilir. Tek namlulu, ağızdan dolan yivsiz tüfekler ve yine ağızdan dolan sahra topları ile gerçekleştirilen savaşlardır. Bu süreçte silahlardaki gelişimin hiyerarşik yapılanma ile düzenli ordular oluşturulmasında, eğitim, lojistik ve istihkâm gibi ihtiyaçlar için kurumsallaşmaya gidilmesinde bir etken olduğu değerlendirilmiştir.

İkinci Nesil Savaşlar: Ateş gücünün, menziline ve isabet oranının artması, muhabere, keşif ve ulaşım imkânlarının savaşa dâhil olması ile karakterize edilebilir. Birinci Dünya Savaşı'ndaki topyekûn savaş ve cephe savaşı bu neslin örnekleridir. Sanayi devrimi sonrası silah teknolojilerinin gelişmesi, üretim bantlarının kullanılması ile çok sayıda silahın kaliteli ve ucuz olarak temin edilebilmesi mümkün olduğundan endüstriyel savaşlar da bu nesilde değerlendirilmektedir. Bu nesilde baskın olan savaş türü yıpratma savaşıdır. Yıpratma savaşı, savaşamayacak duruma gelinceye kadar düşmana sürekli personel ve malzeme kayıpları verdirmek suretiyle düşmanın millî güç unsurlarını eritmek için uygulanan stratejileri içeren askerî bir doktrindir. Yıpratma savaşını genellikle daha fazla kaynağa sahip olan taraf kazanmaktadır.

Üçüncü Nesil Savaşlar: Özellikle tankların ve uçakların savaş alanında yer almasının etkisiyle manevra kabiliyetinin ve süratin ön plana çıktığı savaşlardır. Stratejik hedeflere ulaşmak için düşman hatlarını yarmak veya hatlarının gerisine sarkmak için tanklar, mekanize piyadeler ve yakın hava desteği kullanılmaktadır. En önemli örneği İkinci Dünya Savaşı'nda Alman Ordusu tarafından yürütülmüş olan yıldırım savaşıdır. Yıldırım savaşına benzer taktikleri kullanmayı öneren manevra savaşı, düşmanı hareket edemeyecek hale getirerek ve şaşkına çevirerek moral ve fiziksel gücünü parçalamak maksadıyla, hassas taraflarına bir dizi hızlı, beklenmeyen ve saldırgan bir şekilde darbe indirmeyi ve en fazla zayıyat verdirerek savaşta üstünlüğü ele geçirmeyi ifade eden bir savaş doktrindir (US Marine Corps, 1997).

Dördüncü Nesil Savaşlar: Teknolojik zayıflığa rağmen mücadelenin kazanılma ihtimalinin olması nedeniyle, dördüncü nesil savaşların belirgin

ayırt ediciliği teknolojik gücün yanı sıra devlet dışı aktörlerin varlığı, asimetrik güç kullanımı, asker-sivil ayrımının ortadan kalkmış hale gelmesidir. Dördüncü nesil savaşlar, devletlerin savaş üzerindeki tekellerinin kırılması ve devlet dışı aktörlerin de şiddet kullanma yetisine sahip olmasıyla geleneksel savaşın kuvvetler, yöntemler, stratejiler, çatışma alanları ve silahlar gibi karakteristik özelliklerinin dönüştüğü, bir tarafın ateş gücü ve teknolojik üstünlüğüne rağmen zayıf tarafın asimetrik güç uygulamalarıyla zafer kazanabildiği savaş türüdür (Lind, 2004, s. 13-14).

Dördüncü nesil savaşların ardından çalışmalar beşinci nesil, yeni nesil ve postmodern savaş gibi kavramlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu kavramlardan öne çıkan post-modern savaş; bilgi harekâtının, ağ destekli yeteneklerin, düzensiz ve örtülü operasyonların iş birliğinin ve yeni teknolojilerin kalitesinin ön plana çıktığı günümüz savaşlarıdır (Ehrhart, 2017, s. 263-275). Elektronik ve bilişim teknolojinin vektörel bileşkesi olarak post-modern savaş, silahların teknolojik gelişimini en üst seviyede ele alırken büyük güçler arasındaki fiili çatışmayı en alt seviyede tutan bir uluslararası krize ve kriz ile ortaya çıkan silahlanma yarışına dayanmaktadır (Mütercimler, 2018, s. 155). Tarihsel süreçte postmodern savaşların, 1789 Fransız Devrimi öncesinde yapılan savaşlar için kullanılan klasik savaşları ve Fransız Devrimi sonrası dönemde yer alan endüstriyel ile modern savaşları takip ettiği ifade edilebilir.

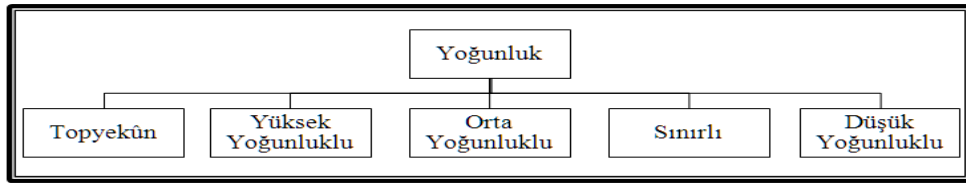
Savaşlarda kullanılan teknoloji ürünü silahlar ve araçlar da savaş terminolojisini genişletmektedir. Bu kapsamda nükleer savaş, siber savaş, elektronik harp, İHA/drone savaşları, zırhlı birlik savaşları, denizaltı savaş, uzay savaşları gibi çoğaltılabilecek çok sayıda örnek bulunmaktadır.

Güç Unsurlarının Kullanılma Yoğunluğu Üzerinden Üretilen Savaş Kavramları

Seçilen güç unsuru/unsurlarının hangi yoğunlukta kullanılacağı nasıl sorusuna verilecek cevabın ikinci bileşenidir. Topyekûn savaşta millî güç unsurlarının tamamı kullanılma eğilimindeyken diğer yoğunluk terimleri daha çok askerî güç kullanımının sınırlarını ifade etmektedir.

Topyekûn savaş, düşman devletlerin veya ittifakların, millî güçlerini sınırsız olarak kullanmak suretiyle ülke topraklarının tamamında icra ettikleri silahlı mücadeledir. Ludendorff'a göre, topyekûn savaşın politik hedefi bir ulusun bekasıdır. Bu görüşün taarruz doktrinini ise bir ulus için en iyi güvenliğin ancak diğer bütün ulusların toptan imhasıyla mümkün olacağı yönünde fikir oluşturmaktadır (Honig, 2012, s. 36). Yüksek yoğunlukta veya şiddette savaş, iki veya daha fazla devletin, müttefiklerin de katıldığı çok geniş bir coğrafi bölgede, nükleer silâhlar da dâhil bütün imkânlarıyla giriştikleri silahlı mücadeledir. Orta yoğunluklu savaş, iki veya daha fazla

ulusun silahlı kuvvetleri arasında politik veya askerî mahiyette (bazı küçük olaylar hariç) genel harbe kadar varmayan silahlı çatışmalardır. Sınırlı savaş; tarafların, hedefler, kullanılan silahlar veya katılan kuvvetler gibi savaşın özellikleri üzerinde bilinçli olarak sınırlı bir davranış göstermeleriyle karakterize edilmektedir. Düşük yoğunluklu/az şiddette çatışma ise “yurt içinde ve/veya yurt dışında belli bir bölgede, yer altı faaliyetleri, ayaklanma, terörizm veya gerilla kuvvetlerine karşı yapılan mahdut hedefli bir çatışma hâlini ifade etmektedir” tanımıyla kullanılmaktadır (Akargün, 1993, s. 01-05).

Şekil-5: Savaşın/Çatışmanın Yoğunluğu

Güç Unsurlarının Kullanım Yöntemi Üzerinden Üretilen Savaş Kavramları

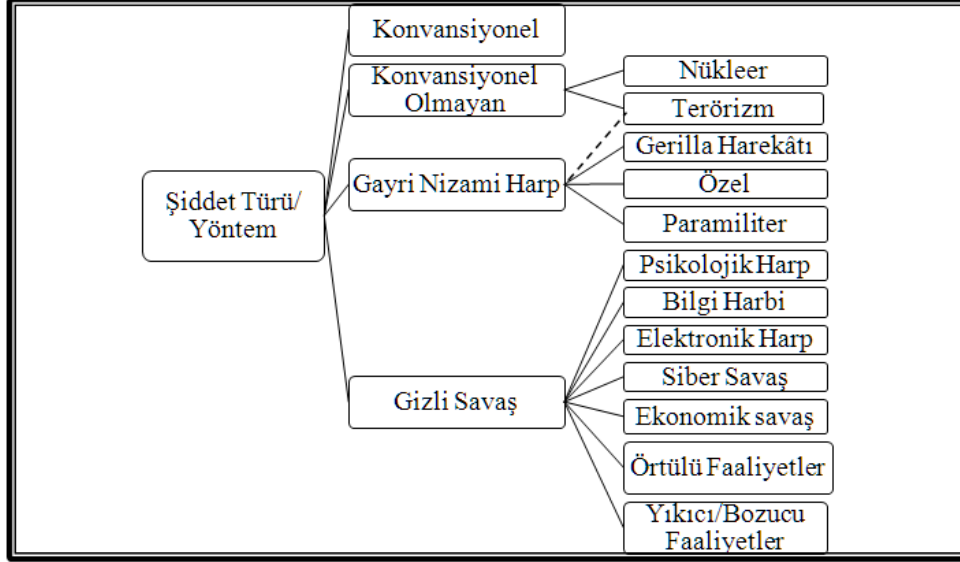
Nasıl sorusunun son bileşeni ise kullanılan şiddetin türü veya savaşın ve çatışmanın hangi yöntemle planlanarak sürdürüldüğüdür. Bu okumayla konvansiyonelin dışında kalan tüm çatışmalar için konvansiyonel olmayan teriminin kullanılması genel bir hata olarak görülmektedir. Gayri nizami harp ve gizli savaş çalışma kapsamında yöntem olarak seçilmektedir.

Düzenli aktörlerin tercih ettiği yöntem olarak konvansiyonel savaş, geleneksel savaş hukuku anlaşmalarının (konvansiyon) öznesi olarak savaşan statüsüne sahip nükleer olmayan silahlar kullanan düzenli kuvvetler arasındaki savaşlardır. Konvansiyonel olmayan savaş, gerek anlaşmalarla yasaklanmış kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer silahların kullanıldığı savaş türünü gerekse savaş hukuku anlaşmalarının meşru saymadığı devlete bağlı olmayan aktörler tarafından icra edilen çatışma yöntemini ifade etmektedir (Varlık, 2013, s.124).

Konvansiyonel olmayan yöntemlerden nükleer savaşta, devletler hasımlarına karşı nükleer silah kullanmaktadır. Nükleer silahlar gibi kitle imha silahları arasında yer alan kimyasal, biyolojik ve radyolojik silahlar üzerinden biyolojik savaş, kimyasal savaş kavramları üretilebilmektedir. Nükleer savaşlar silahın kullanılma yoğunluğuna göre ikiye ayrılmaktadır. Sınırlı nükleer savaş, savaşan tarafların düşmanın taarruz yeteneğini kısıtlamak ve askerî gücünü sınırlamak maksadıyla sadece askerî hedeflerin seçildiği küçük ölçekli nükleer silah kullanımını (Drell ve Hippel, 1976, s. 27), büyük ölçekli nükleer savaş ise asker ve sivil ayrımı gözetmeksizin düşman ülkenin askerî, sosyal ve ekonomik yapısının hedef alınarak silah

kullanımını ifade etmektedir.

Şekil-6: Şiddet Türleri ve Yöntemleri

Çalışmada terörizm hem konvansiyonel olmayan hem de düzensiz savaşların bir yöntemi olarak ele alınmıştır. Öncelikle gayri nizami harp teknik ve yöntemleri, devlet veya uluslararası hukuk kapsamında meşruiyet kazanabilen devlet dışı aktörler tarafından da kullanılabilirdiği belirtilmelidir. Oysa terörizmin her türüsü, konvansiyonel olmayan savaş tanımında yer aldığı üzere savaş hukukunun hatta etiğin dışında kalmaktadır.

Terörizmin ortak kabul gören bir tanımı yoktur. Yapılan tanımlama çabalarından faydalanılarak (Hoffman, 2006, s. 1-42) terörizmi, “siyasi bir amacı gerçekleştirmek amacıyla, herhangi bir yer veya zamanda bilinçli ve sistemli bir şekilde hukuk dışı şiddet tehdidine veya şiddete başvurulması” şeklinde ifade etmek mümkün görülmektedir. Taşdemir (2020, s. 37-45), terörizm türlerini; devlet (yukarıdan aşağıya/bastırıcı) terörizmi, ayaklanmacı (aşağıdan yukarıya) terörizm, ulus-ötesi terörizm ve uluslararası terörizm şeklinde sıralamaktadır. Türlerinden anlaşıldığı üzere terörizm, aktör, amaç, mekân, şiddet türü ve yoğunluğu gibi her unsurun altında kendisine yer bulabilecek bir kavram olarak belirmektedir.

Konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan savaşların dışında, aktörler unsuru altında da yer alan gayrinizami veya düzensiz savaş bir diğer çatışma yöntemi olarak ele alınmaktadır. Karışıklığa meydan vermemek adına düzensiz savaş yerine yöntem başlığı altında gayrinizami savaş tabiri tercih edilmiştir. Gayrinizami savaşın yönetsel olarak yaptığı katkı, dolaylı yaklaşımlar benimsemesi, uzun süreli olması, küresel ölçekte kullanılabilmesi ve faaliyetlerin eşgüdüm içinde yürütülmesidir (Department of Defence, 2007, s. 2). Gayrinizami savaşın yöntemleri

terörizm dışında gerilla harbi, paramiliter ve özel savaştır.

Gerilla harbi, düşman hatları gerisinde faaliyet gösteren özel birlikler ve komandolar haricinde düzenli orduları içermeyen çoğunlukla devlet dışı aktörler tarafından tercih edilen, faaliyet gösterdiği ülkenin hükümetini ve silahlı güçlerini hedef alan, vur kaç taktiğinin uygulandığı savaş türüdür (Demir, 2020). Özel savaş ise “düşman ülkede anarşi, terör ve ayaklanma hareketlerini düzenlemek, sürdürmek veya düşman kontrolü altındaki bölgelerde silahlı direniş hareketlerini devam ettirmek şekillerinde uygulanan savaştır” şeklinde ifade edilmektedir (Akargün, 1993, s. 01-05).

Devletler ve devlet dışı aktörler, savaşın unsurları arasında üreteceği kombinasyonlarla çok farklı mücadele türlerini üretme, planlama ve uygulama tercihlerine sahip olabilmektedir. Doğrudan kuvvet ve şiddet kullanmanın maliyetinden kaçınmak üzere oluşturulacak bu kombinasyonlar yeni çatışma türlerinin ve yeni savaş kavramlarının doğuşuna işaret etmektedir. Yeni çatışma türleri, savaş ve barış arasında kalan bölgeyi tanımlamak üzere kullanılan gri bölgenin (Macarthy, Venable ve Moyer, 2019, s. 5) yeni adayları olacak gibi görünmektedir.

Çalışmada, silahlı çatışma ve kuvvet kullanmayı içermeyen, alanlarında özel olarak teşkilatlanarak faaliyet gösteren unsurların yürüttükleri mücadele yolları gizli savaş yöntemleri altında toplanmıştır. Gizli Savaş, aralarında husumet taşıyan aktörlerin, düşmanca niyet ile millî güç unsurlarından birini veya birden fazlasını diğeri üzerinde kullanmasına rağmen taraflarca savaş olarak nitelendirilmeyen çatışma ortamlarını tanımlamaktadır (Varlık, 2013, s. 127). Diğeri unsurların altında tanımlarına yer verilen siber ve ekonomik savaşın yanında psikolojik harp, bilgi harbi, elektronik harp, bozguncu ve yıkıcı faaliyetler bu yöntem altında ele alınmıştır. Bu savaş çeşitleri diğeri savaş ve çatışma yöntemlerini desteklemek için de kullanılmaktadır.

Psikolojik harp, psikolojik hedef ve konu belirlendikten sonra savaşta veya olağanüstü durumlarda düşman ve dost toplulukların duygularını, düşüncelerini, tutum ve davranışlarını, inançlarını, hayat görüşlerini, savaşın başarısını desteklemek üzere etkili propaganda ve önlemlerin planlanarak uygulamasını içeren savaş türüdür Psikolojik savaşın mermisi olarak tabir edilen propaganda, bir topluluğun düşüncelerini, duygularını, tavır ve hareketlerini etki altında tutmak ve onları değiştirmek maksadıyla yapılan bilgi, belge, doktrin ve görüşlerdir (Tarhan, 2002, s. 17).

Bilgi harbi ise “bir devletin kendi bilgi işlem sürecini, bilgi sistemlerini ve bilgisayar ağlarını korurken, düşmanın elektrik şebekesine, iletişim, finans ve ulaşım altyapısını destekleyen bilgi işlem süreçlerine, bilgi sistemlerine ve bilgisayar ağlarına karşı yıkıcı ölçekte kuvvet

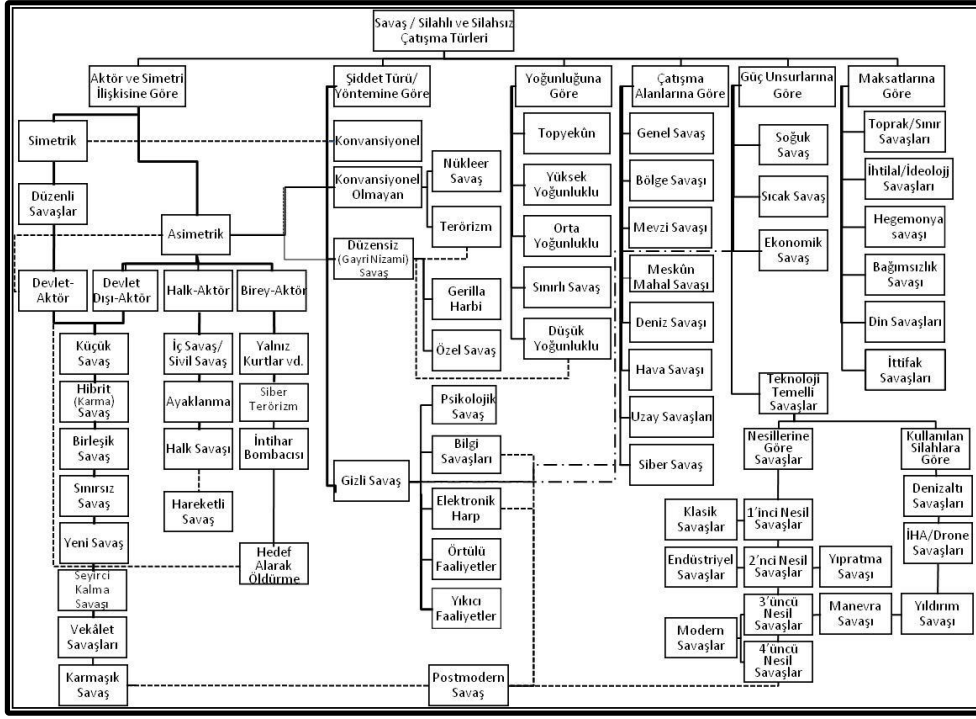
uygulanarak üstünlük sağlamak üzere icra edilen savaştır” biçimiyle anılmaktadır (Lewis[web], t.y.). Elektronik harp, “düşmanın elektromanyetik spektrumu kullanmasına mani olarak veya kullanma yeteneğini azaltarak ve dost kuvvetlerin etkin olarak elektromanyetik spektrumdan daha fazla yararlanmasını sağlamak amacıyla icra edilen askerî faaliyetleri içeren savaş türüdür” denilmektedir (Mütercimler, 2018, s. 571).

Gizli savaş kapsamında ele alınabilecek olan bozguna faaliyetler/örtülü operasyonlar; bir devleti yükselten, yaşatan, güçlendiren, harekete geçiren ve geliştiren canlı cansız tüm unsurlara zarar verme amacı güden faaliyetleri içermektedir. Yıkıcı faaliyetler ise, bir yabancı devletin hedef ülkedeki hoşnutsuz unsurları sistematik bir biçimde organize ederek, destekleyerek veya yöneterek bu ülkeyi kendi dış politika amaçlarına daha uygun bir ortama sürüklemek için uyguladığı müdahalelerdir (Yılmaz, 2006, s. 648).

SONUÇ

Kavramların tasnifindeki sınırlılıkların ve zorlukların eşliğinde, çalışma içinde geçen savaş kavramlarına bağlı kalınarak bir sınıflandırma örneği oluşturulmuştur. Ancak aktörler ve simetri, maksat, alan, yöntem, yoğunluk, güç unsuru ve vasıtalar üzerinden üretilen yetmiş kadar savaş/silahlı ve silahsız çatışma kavramının birbirinden kesin çizgilerle ayrılabilmesi sınıflandırmayı oldukça güçleştirmiştir.

Aktör ve simetri arasındaki ilişki sınıflandırmanın çıkış noktasını teşkil etmiştir. Aktörlerin güç kullanma meşruiyeti, farklılıkları ve üstünlükleri savaşın simetrik veya asimetrik olmasında önemli rol oynamıştır. Asimetrik etkilerin devletler tarafından da tercih edilir olmasının devlet dışı aktörlerle işbirliğini cazip kıldığı görülmüştür. Hibrit, yeni, vekâlet, birleşik gibi savaşlar ise bu yönelimin bir sonucu olarak aynı kategoride değerlendirilmiştir.

Şekil-7: Savaş ve Silahlı Çatışma Türlerinin Sınıflandırılması

Devlet dışı aktörlerin çatışma alanında yer alması taraflar arasında asimetri yaratırken, bu durum şiddet kullanma yöntemini de etkilemiştir. Aktörlerin, kendisinden daha güçlü olsun olmasın daha az maliyetle rakipleri karşısında üstün gelebilmek için konvansiyonelin dışında kalan yöntemlere başvurdukları izlenmiştir. Bu bağlamda sınıflandırma yapılırken terörizm başta olmak üzere, örgütlerin, halkların ve bireylerin dâhil olduğu diğer gayrinizami yöntemlerin aktör ve simetri ilişkisinin kurulmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Gizli savaş yönteminde sınıflandırılan; istihbarat savaşı olarak da tanımlarına rastlanılan yıkıcı/bölücü/örtülü faaliyetler, bilgi harekâtı, siber harekât, ekonomik baskı, sabotaj ve suikast gibi yöntemler ise daha çok gri bölgede kalmıştır. Gri bölge anlayışının, klasik ve modern savaşlar döneminde orduların karşı karşıya geldiği mertçe yenişmenin aracı olarak yapılan savaşlar yerine, dolaylı çatışmanın ve inkâr edilebilirliğin ön plana çıkarıldığı bir alan yaratmış olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda geleceğin tarih yazımlarında, yeni savaş kahramanlarının isimlerine pek az yer verileceği düşüncesi de ortaya çıkmıştır.

Sınıflandırmada konvansiyonel olmayan bir çatışma yöntemi olarak ele alınan terörizmin, aktör, maksat, mekân ve kullanılan güç unsurları altında da kendisine yer bulabilecek bir kavram olarak düşünülebileceği sonucuna varılmıştır. Nesillerine göre savaş türlerinin kapsamlarının

genişliğinin ve belirsizliğinin alanda çalışanlar için yeni araştırmalara imkân sunacağı değerlendirilmiştir. Yeni nesil, beşinci nesil ve post modern savaşlar gibi kavramların ortaya çıkışının belirtilen çalışma alanlarının zemini olacağı fikrine ulaşılmıştır.

Birçok disiplinin konusu olan savaş çalışmalarının, olgunun çekiciliğini sürdürmesine bağlı olarak, günümüzde de kelimenin başına eklenen sıfat ve isimlerle oluşturulan tamlamalarla terminolojisini zenginleştirdiği tespit edilmiştir. Gelişen teknolojiyle uzay ve siber alan ulaşılabilir kılmakla savaşın alanı genişlerken, uluslararası örgütler, silahlı devlet dışı aktörler ve bireyler savaşa dâhil olarak savaşın oyuncu portföyünü derinleştirmiştir. Dikey ve yatay büyümenin yarattığı karmaşık ortam ise savaşın sınıflandırılmasını ve savaş kavramlarının tanımlanmasını güçleştirmiştir. Bununla birlikte, BM Antlaşmasında ismini zikretmekten çekinilerek sadece bir defa kullanılan savaş kavramının akademik çevrelerce yeni çatışma türlerinde tercih ediliyor olması da bir ironi olarak karşımıza çıkmıştır.

Urusların kombinasyonları savaş kavramının genişlemesi için yeni fırsatlar sunmakla birlikte teknolojinin hızlı değişiminin özellikle silahlar, araçlar, mekân ve yöntemler üzerinden yeni kavramlar için belirleyici olacağı beklenmektedir. Bu kapsamda yapay zekâ, robotlar, insansız muharebe araçları, ağ merkezli sistemler ve uzay önemli adaylar olarak ortaya çıkmaktadır. Tarihte de kıt kaynakların paylaşımının çatışmalar için bir neden olduğuna dair örneklerden yola çıkılarak, değerli doğal kaynakların ve iklim değişikliğinin yarattığı olumsuz etkiyle su ve gıda savaşlarının da gündeme gelebileceği, çalışmanın sonuçları doğrultusunda öngörülmektedir.

Savaş kavramının üretilmesine doğrudan etkisi olmadığından çalışmaya dâhil edilmeyen savaşın politik, stratejik, operatif ve taktik seviyeleri, savaşın aktörleri, maksatları, yöntemleri, şiddet türü gibi unsurlarını içine alan bir ortam olarak tahayyül edilmiştir. Bu düzlemde taktik seviyede bir bölgede icra edilen gerilla savaşının devletlerin yapısını değiştirecek politik, devletlerin millî güç unsurlarına olumsuz etki edecek stratejik sonuçlar yaratabileceği izlenmiştir. Bu tespitle savaş kavramları ile savaşın seviyeleri arasındaki ilişkilerin akademik çalışmalar için konu olabileceği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akargün, S.E. (1993). *Harp tarihi ders kitabı-1*. Ankara: Kara Harp Okulu Matbaası.
- Arreguin-Toft, I. (2005). *How the weak win wars: A theory of asymmetric conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Balcı, A. (2017). Realizm. İçinde (Ed.) Şaban Kardaş ve Ali Balcı, *Uluslararası ilişkilere giriş* (7.bs.), (s. 119-146) içinde. İstanbul: Küre Yayınları.
- Berglund, Christofer ve Souleimanov, Emil A. (2019). What is (not) asymmetric conflict? from conceptual stretching to conceptual structuring. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 13(2), 1-12. doi: 10.1080/17467586.2019.1680855
- Beydoun, K. (2018). "Lone wolf terrorism: Types, stripes and double standards". *Northwestern Law Review*, 112(5). 05.02.2021 tarihinde <https://ssrn.com/abstract=3145300> adresinden alınmıştır.
- Bingöl, O. (2017). Hybrid war and its strategic implications to Turkey. *Gazi Akademik Bakış*, 11(21), 107-132. doi: 10.19060/gav.379591
- Binnendijk, Hans ve Patrick M.C. (2011). *Civilian surge: Key to complex operations*. Washington: NDU Press.
- BM Antlaşması. (1945). 17.05.2020 tarihinde <http://www.un.org/en/documents/charter/> adresinden alınmıştır.
- Bowen, B.E. (2020). *War in space: Strategy, spacepower, geopolitics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Brzoska, M. (2004). 'New wars' discourse in Germany. *Journal of Peace Research*, 41, (1), 107-117. doi:10.1177/0022343304040053
- Callwell, C.E. (1906). *Small wars: Their principles and practice* (3.bs.). London: H.M.S.O. by Harrison.
- Canan-Sokullu, E. (2019). Savaş türleri. *Güvenlik Yazıları Serisi*, 22. doi: 10.13140/RG.2.2.31310.41283
- Clausewitz, C.V. (2018). *Savaş üzerine*. (Çev. H. Fahri Çeliker), İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Dedeoğlu, B. (2018). *Uluslararası güvenlik ve strateji* (4.bs.). İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- Demir, K.C. (2020). *Ayaklanmalar ve ayaklanmalara karşı koyma* (2.bs.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Department of Defence. (2007). Irregular warfare. *Joint Operating Concept (v.1)*. 13.03.2021 tarihinde https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/concepts/joc_iw_v1.pdf adresinden alınmıştır.
- Diehl, P.F. (1988). Peacekeeping operations and the quest for peace. *Political Science Quarterly*, 103(3), 485-507. doi: 10.2307/2150760

- Dorn, W. (2018). Peace operations: terms & definitions. 13.03.2021 tarihinde <https://walterdorn.net/home/266-peace-operations-terms-definitions> adresinden alınmıştır.
- Drell, D.S ve von Hippel, F. (1976). Limited nuclear war. *Scientific American*, 235, 5, 27-37. 18.02.2021 tarihinde <https://sgs.princeton.edu/sites/default/files/2019-10/drell-vonhippel-1976.pdf> adresinden alınmıştır.
- Duran, H. (2001). Yeni bir müdahale şekli: “İnsani müdahale”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 87-94.
- Ehrhart, H.G. (2017). Postmodern warfare and the blurred boundaries between war and peace. *Defense & Security Analysis*, 33(3), 263–275. doi:10.1080/14751798.2017.1351156
- Ergüngör, B. (2017). İçinde Max Weber. Ahu Tunçel ve Kurtul Gülenç (Ed.), *Siyaset felsefesi tarihi* (3.bs.) (s. 458-472). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Erkmen, S. (2019). Silahlı güçler; ordular, para-militer yapılar, özel askeri şirketler. *Güvenlik Yazıları Serisi*, 39. doi: 10.13140/RG.2.2.26888.37121
- Gleditsch, K.S. (2017). Civil war. 25.10.2021 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/air-warfare> adresinden alınmıştır.
- Gray, C.H. (1997). *Postmodern war: The new politics of conflict*. New York: The Guilford Press.
- Griffiths, M., O’Callaghan, T. ve Roach, S.C. (2013). *Uluslararası ilişkilerde temel kavramlar* (2.bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Halistoprak, B.T. (2019). Barışı destekleme operasyonları. *Güvenlik Yazıları Serisi*, 5. doi: 10.13140/RG.2.2.21197.38889
- Harris, W. (1994). Heraclitus: The complete fragments. 02.01.2021 tarihinde <https://web.archive.org/web/20070927033213/http://community.middlebury.edu/~harris/Philosophy/heraclitus.pdf> adresinden alınmıştır.
- Hobbes, T. (2009). *Leviathan*. Edward White ve David Widger (Der.) 01.02.2021 tarihinde <http://www.gutenberg.org/ebooks/3207> adresinden alınmıştır.
- Hoffman, B. (2006). *Inside terrorism*. New York: Colombian University Press.
- Hoffman F.G. (2007). Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars. *Potomac Institute for Policy Studies*, 21.12.2019 tarihinde http://www.projectwhitehorse.com/pdfs/HybridWar_0108.pdf adresinden alınmıştır.
- Holsti, K.J. (1998). *Peace and and war: Armed conflicts and international order 1648-1989* (5.bs.). New York: Cambridge University Press.
- Honig, J.W. (2012). The idea of total war: From Clausewitz to Ludendorff. 27.10.2021 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/301220150_The_Idea_of_Total

[War From Clausewitz to Ludendorff](#)' adresinden alınmıştır.

- Hua, J. ve Sanjay B. (2012). How can we deter cyber terrorism? *Information Security Journal: A Global Perspective*, 21(2). doi: 10.1080/19393555.2011.647250
- Huber, T.M. (2002). *Compound warfare: The fatal knot*. Kansas: U.S. Army Command and General Staff College Press.
- Jomini, A.H. (2012). The art of war. *The Complete Art of War* (çev. G.H. Mendell ve W.P.Craighill) (s. 680-1138) içinde. U.S.A: Sage Publications.
- Kaldor, M. (2012). *New and old wars: Organised violence in a global area* (3.bs.). Cambridge: Polity Press.
- Kalyvas, S.N. (2005). Warfare in civil wars. İçinde Isabelle Duyvesteyn ve Jan Angstrom (Ed.), *Rethinking the Nature of War* (s. 88-109). New York: Frank Cass.
- Keskin, F. (1998). *Uluslararası hukukta kuvvet kullanma: Savaş, karışma ve Birleşmiş Milletler*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Kurubaş, E. (2017). Dünya politikasının dönüşümü ve uluslararası ilişkiler çağı. Şaban Kardaş ve Ali Balcı (Ed.), *Uluslararası İlişkilere Giriş* (7.bs.) (s. 13-32) içinde. İstanbul: Küre Yayınları.
- Levy, J.S. ve Thompson, W.R. (2010). *Causes of war*. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Lewis, B.C. (t.y.) Information warfare. 07.02.2021 tarihinde <https://fas.org/irp/eprint/snyder/infowarfare.htm> adresinden alınmıştır.
- Liang, Q. ve Xiangsui, W. (1999). *Unrestricted warfare*. Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House.
- Lind, W.S., Nightengale, K., Schmitt, J.F., Sutton, J.W. ve Wilson, G.I. (1989). The changing face of war: into the fourth generation. *Marine Corps Gazette*. 1702.2021 tarihinde <https://globalguerrillas.typepad.com/lind/the-changing-face-of-war-into-the-fourth-generation.html> adresinden alınmıştır.
- Lind, W.S. (2004). Understanding forth generation war. *U.S.Army Combined Arms Center*. 29.01.2021 tarihinde <https://www.hsdl.org/?view&did=482203> adresinden alınmıştır.
- Lonsdale, D.J. (2016). Strategy. Jordan, D., Kiras, J. D., Lonsdale, D. J., Speller, I., Tuck, C. ve Walton, C.D. *Understanding Modern Warfare* (2.bs.) (s. 54-192) içinde. Cambridge: Cambridge University Press.
- Machiavelli, N. (1976). *The prince*. (Çev. James B. Atkinson). Indianapolis: Hackett Publishing Company.
- MacIsaac, D. (2016). Air warfare. 25.10.2021 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/air-warfare> adresinden alınmıştır.
- Mansoor, P.R. (2012). Introduction: Hybrid warfare in history. İçinde Peter R. Mansoor ve Williamson Murray (Ed.), *Hybrid Warfare: Fighting Complex*

- Opponents from the Ancient World to the Present* (s. 1-10). Cambridge: Cambridge University Press.
- McCarthy, Michael, C., Venable, B.H. ve Moyer, M.A. (2019). Deterring Russia in the gray zone. *Strategic Studies Institute, US Army War College*.
- Melzer, N. (2008). *Targeted killing in international law*. Oxford: Oxford University Press.
- Morgenthau, H.J. (1948). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. New York: Alfred A. Knopf.
- Moses, R. (1996). Şiddet nerede başlıyor? İçinde *Cogito: Şiddet*, 6-7, (s.23-27). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mumford, A. (2013). Proxy warfare and the future of conflict. *The RUSI Journal*, 158 (2), 40–46, doi: 10.1080/03071847.2013.787733
- Mütercimler, E. (2018). *Stratejik düşünme* (8.bs.). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- O'Neill, B.E. (2005). *Insurgency&terrorism*. Washington: Potomac Books.
- Özer, Y. (2018). Savaşın değişen karakteri: Teori ve uygulamada hibrit savaş. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 29-56.
- Pazarcı, H. (2017). *Uluslararası hukuk* (16.bs.). Ankara: Turhan Kitapevi Yayınları.
- Roe, P. (2017). Toplumsal güvenlik. İçinde Alan Collins (Ed.), *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları* (3.bs.) (Çev. Nasuh Uslu) (s. 176-189). İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık.
- Roser, M. (2016). War and peace. 14.02.2021 tarihinde <https://ourworldindata.org/war-and-peace> adresinden alınmıştır.
- Sander, O. (2017). *Siyasi tarih: İlk çağlardan 1918'e* (33. bs.). Ankara: İmge Kitapevi.
- Sarkees, M.R. (2010). The Cow typology of war: Defining and categorizing wars. *The Correlates of War Project*. 04.02.2020 tarihinde <https://correlatesofwar.org/data-sets/COW-war/the-cow-typology-of-war-defining-and-categorizing-wars/view> adresinden alınmıştır.
- Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu. (1983, 08 Kasım). 2941 Sayılı Kanun. Resmi Gazete (Sayı: 18215). 03.02.2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2941.pdf> adresinden alınmıştır.
- Shambaugh, G. (2002). Economic warfare. 06.02.2021 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/economic-warfare> adresinden alınmıştır.
- Smith, M.L.R. ve Jones, D.M. (2015). *The political impossibility of modern counterinsurgency: Strategic problems, puzzles, and paradoxes*. New York: Columbia University Press.

- South, T. (2019). The subterranean battlefield: Warfare is going underground, into dark, tight spaces. 25.10.2021 tarihinde <https://www.militarytimes.com/news/your-army/2019/02/26/the-subterranean-battlefield-warfare-is-going-underground-into-dark-tight-spaces/> adresinden alınmıştır.
- Sönmezoğlu, F. (Der.). (2017). *Uluslararası ilişkiler sözlüğü* (5. bs.). İstanbul: Der Yayınları.
- Tarhan, N. (2002). *Psikolojik savaş*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taşdemir, F. (2020). *Terörizm ve ülke dışı kuvvet kullanma hukuku*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Taylor, S. (2014). The psychology of war. *Psychology Today*. 02.01.2021 tarihinde <https://www.psychologytoday.com/us/blog/out-the-darkness/201403/the-psychology-war> adresinden alınmıştır.
- The US Army and Marine Corps. (2007). *FM 3-24 Counterinsurgency field manual*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tzu, S. (1996). *Savaş sanatı* (2.bs.). (Çev. Sibel Özbudun ve Zeynep Ataman). İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- US. Marine Corps. (1997). *Warfighting*. 07.02.2021 tarihinde <https://www.marines.mil/Portals/1/Publications/MCDP%201%20Warfighting.pdf> adresinden alınmıştır.
- Varlık, A.B. (2013). Savaşı tanımlamak: Terminolojik bir yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(2), 114-129.
- Vasquez, J.A. (2009). *The war puzzle revisited*. New York: Cambridge University Press.
- Waltz, K.N. (2001). *Man, the state and war: A theoretical analysis* (3.bs.). New York: Columbia University Press
- Yalçınkaya, H. (2008). *Savaş: Uluslararası ilişkilerde güç kullanımı*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Yenal, S. (2020). *Asimetrik savaş ve istihbarat* (2.bs.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldız, G. (2018). Hibrit savaş ne kadar post-modernidir? Avrasya askerî tarihine yeniden bakış. İçinde (Ed.) Yücel Özel ve Ertan İnaltekin, *Savaşın Değişen Modeli: Hibrit Savaş* (s. 21-27). İstanbul: Millî Savunma Üniversitesi Basımevi.
- Yılmaz, S. (2006). *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*. Ankara: Alfa Yayıncılık.

EXTENDED SUMMARY

Re-classification of its Concepts in the Context of Changing Character of War

Introduction

There is a strong expectation that the phenomenon of war may not be ended as long as humanity exists. The international organizations and international agreements, the developments in mutual cooperation, the spread of democratic governments and the positive effects of globalization have a little chance to prevent wars.

It is witnessed that new concepts of war are added up to the war terminology. Because the concept of security has been deepened into individual level and it has been widened by political, military, social, economic and environmental sectors. The results of globalization are also other factors for both changing character of war and its concepts.

In order to classify complex war terminology, the concept of war is divided into its elements with wh-questions (who, for what purpose, when, where, how and what?) which are used in the expression of the commander's decision.

- The answer to the question of ‘who with whom’ is the actor or actors in conflict,
- The answer to the question of ‘what reason’ is the purpose of the conflict,
- The answer to the question of ‘where’ is the place of war fought,
- The answer to the question of ‘how’ is the combination of the usage of power elements, the type and method of war and intensity of violence.
- Because of the answer of question ‘when’ depending on the actors’ preferences, it has been excluded from the scope of the study. The war would begin ‘at any time’ and it would last ‘until one actor gives up’.

The first difficulty encountered in this approach, a concept can also be placed under the other elements of war. Secondly; there is a tendency to use the concept of war in Turkish with any phenomenon by making a noun phrase. Finally, in English ‘war’ and ‘warfare’ have different meanings but in Turkish they can be used interchangeably. Although the words of warfare, battle, conflict, and operation have different meanings, all are used instead of the concept of war in this article.

The Answer to Who with Whom: Types of War over Conflicting Actors

States are generally recognized as the legitimate sides of war. A definition of war that emphasizes the state actor is as follows: War is an instrument for a state or a group of states to solve the disputes that cannot be settled through peace by using one or mix of their national powers to fulfill own wills (Akargün, 1993: 01-02).

In international armed conflicts, the armed forces of the states come face to face in battlefield. In this case, it is possible to talk about symmetrical or regular warfare. Beside states, there are many non-governmental actors who support the state or fight against it. These actors who have significant power differences among them, seek to create asymmetric effects that are not proportional to their power in order to overcome these disadvantageous situations. (Arreguin-Toft, 2005: ix). Asymmetric warfare is an armed conflict between parties that have potential to exploit obvious differences in quality and quantity in organization, equipment, doctrine and capabilities. One of the pioneers of concepts related to asymmetric warfare is small wars. In recent times, different war concepts are fabricated for regular troops and irregular actors who fight together in battlefield. One of the most-known concepts is hybrid warfare. The others can be counted as mixed warfare, complex conflict, compound warfare, unlimited warfare, spectator sport war and new wars.

When the people become actors in conflicts, Protracted People's War, civil war and insurgency concepts emerge. Organizations are other irregular actors in armed conflicts. Private military companies, terrorist groups and crime organizations rarely carry out armed conflicts without support. These organizations mostly become the subject of proxy wars. Individuals can play a role as actors of armed conflicts. Individuals can be named in conflict areas as hackers, suicide bombers, foreign terrorist fighters, child warriors, warlords, lone wolf, lone soldier, lone followers, and lone pioneer.

International organizations are also actors of conflicts. Operations carried out by the UN are known as peacemaking, peacekeeping, peace-enforcement. Humanitarian intervention can be conducted by states or international organizations but it is a very controversial concept in international law.

The Answer to What Purpose: Types of War over Actors' Purposes

The reasons of war in the study are classified as; enforcement of will, land/border disputes, revolution/ideology, hegemony, independence, religion/ethnic, survival and balance of power. Some of these purposes can

be a way to fabricate war concepts; such as border wars, war of independence, war of liberation, colonial wars and religious wars.

The Answer to Where: Types of War over Spatial Differences

It is possible to examine the spatial element of war or conflicts in five different areas as land, air, sea, space and cyber. World war, regional war, trench war and urban warfare can be accepted as different types of ground wars. Wars are also conceptualized as aerial warfare, naval warfare, space warfare and cyber warfare.

The Answer to How: Types of War over Power Elements, Type/Method/Intensity of Violence Used

Which power element or elements are used by the conflicting actors, the type and method of violence, and the intensity of violence they use constitute the answer to how the war or conflict is conducted. Power elements can be counted as policy, economy, social, geography, military and technology. The usage or not usage of military power determines the definition of hot war and cold war. Other concepts fabricated with the elements of power are economic wars and technology-based wars. Timetable of technological wars can be seen in categorization of generations of war. 1st generation of war (GoW) is characterized with mass armies, rifled muskets, breechloaders and machine guns. 2nd GoW can be characterized by increased firepower, range, hit rate and reconnaissance and transportation facilities in combat. 3rd GoW are battles where maneuverability and speed are at the forefront, especially with the effects of tanks and aircrafts on the battlefield. The most important example of this generation is the Blitzkrieg or maneuver warfare used by the German Army in World War II. 4th GoW is prominent because the existence of non-state actors, the use of asymmetrical force and the disappearance of the military-civilian distinction are important besides having technological power. Non-state actors seek to balance their technological deficiency with non-conventional tactics.

Post-modern warfare is a new war concept in which the quality of information operations, network capabilities, the usage of new technologies, irregular and covert operations are combined (Ehrhart, 2017). Tech-made weapons and vehicles used in warfare also broaden war terminology. In this context, there are many examples such as nuclear war, cyber warfare, electronic warfare, UAV/drone wars, armored wars, submarine warfare, and space wars.

The second component of the answer to the question of how is the intensity of usage of selected power element. While all the elements of

national power tend to be used in total war, others refer to the limits of the use of military force. These terms can be counted as low-intensity war, high-intensity war and limited war (Akargün, 1993).

The last components of the answer to question how war is conducted are the types of violence or the approaches of actors. These are conventional war, unconventional war (nuclear war, chemical war, biological war and terrorism), irregular warfare (terrorism, guerilla warfare, special operations, paramilitary warfare) and secret warfare (psychological warfare, information warfare, electronic warfare and covert operations, cyber warfare and economic warfare).

Conclusion

As a subject of many disciplines, the concepts of war and warfare appear in many different phrases with the effect of the changes in our age. The fabrication of new war concepts results in challenges to follow conceptualization in war terminology. It can be accepted that it is difficult to separate the concepts of wars/armed and unarmed conflicts from each other with clear lines. To make it possible, the elements of war are chosen as actors and symmetry, purpose, area, method, intensity, power factor and means. Although there are a lot of limitations and difficulties, an example of classification of war concepts are made up adhering to the war concepts' definitions placed in the study.

Gray zone (McCarthy, Venable and Moyer, 2019: 5), which includes methods such as espionage, terrorism, proxy wars, information operations, cyber operations, economic repression, sabotage and assassination, which are used to define the area between war and peace, is actually located in the conflict side.

While combinations of elements provide new opportunities for the expansion of the concept of war, the rapid change of technology is expected to be decisive for new concepts, especially through weapons, space and methods. Artificial intelligence, robots, unmanned combat vehicles, network-centric systems and space lead the way in this scope.

Although the political, strategic, operational and tactical level of the war is not addressed in this article, their effects can be considered as an environment surrounding all elements of war. That's why levels of war deserve to be a subject of academic studies for new concepts of war.